

18—22 november.

Debatter m. m.

Tisdagen den 21 november.

Sid.

Interpellation av herr Persson, Helmer, om förhinderande av prisstegring å gamla varulager.	5
--	---

Onsdagen den 22 november.

Svar på interpellation av herr Velander ang. avdragsrätten vid beskattning inom olika kommuner.	6
Anslag till svenska fältsjukhuset i Korea.	7
Ändringar i lösdrivarlagen m. m.	8
Ändringar i ecklesiastik boställsordning.	16
Sammanjämningsförslag ang. gräns mot allmänt vattenområde. ...	20
Kompensation för skada å skog genom kraftledningars framdragande.	26
Ofullständiga jordbruks förstärkning med skog.	28
Interpellation av fru Svenson om förbud mot servering av s. k. restaurangblandning m. m.	47

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 22 november.

Utrikesutskottets utlåtande nr 16, ang. godkännande av överenskommelse om varuutbytet mellan Sverige och Schweiz m. m. ...	7
Statsutskottets utlåtande nr 205, ang. lönegradsplacering av viss eldar-, reparatörs- och maskinistpersonal m. m.	7
— nr 206, ang. täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea.	7
— nr 207, ang. finansieringen av riksnämndens för ekonomisk försvarsberedskap inköps- och lagringsverksamhet.	8
— nr 208, ang. försvarets högsta ledning.	8
— nr 209, ang. utgifter å tilläggsstat I: utrikesdepartementet.	8
— nr 210, ang. utgifter å tilläggsstat I: handelsdepartementet.	8

	Sid.
Bankoutskottets utlåtande nr 23, ang. tillfälliga tillägg å löner och pensioner vid riksdagens verk.	8
Andra lagutskottets utlåtande nr 49, om ändring i lagen ang. lösdrivares behandling, m. m.	8
Tredje lagutskottets utlåtande nr 26, ang. ändringar i ecklesiastik boställsordning.	16
— memorial nr 27, med sammanjämningsförslag ang. gräns mot allmänt vattenområde, m. m.	20
Jordbruksutskottets utlåtande nr 54, ang. komplettering med skog av fastigheter, vilkas skogsinnehav förminsks genom framdragande av kraftledning.	26
— nr 55, ang. förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.	28

Lördagen den 18 november.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

—
Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskomst om varuutbytet mellan Sverige och Schweiz m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacering av viss eldar-, reparatörs- och maskinistpersonal m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tackning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående finansieringen av riksnämndens för ekonomisk försvarsberedskap inköps- och lagringsverksamhet;

nr 208, i anledning av väckt motion angående försvarets högsta ledning;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde; och

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

bankoutskottets utlåtande nr 23, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning angående tillfälliga tillägg å löner och pensioner för vissa befattningshavare och pensionstagare vid riksdagens verk;

andra lagutskottets utlåtande nr 49, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdrivares behandling, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400); och

nr 27, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande tredje lagutskottets utlåtande nr 22 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gräns mot allmänt vattenområde, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 54, med anledning av väckta motioner om komplettering med skog av sådana fastigheter, som fått sitt skogsinnehav väsentligt förminskat genom framdragande av kraftledningar; och

nr 55, med anledning av väckta motioner om förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

—
Herr förste vice talmannen anmälde, att till kammaren överlämnats Kungl. Maj:ts proposition nr 261, med förslag till förordning om tillfälligt upphävande av skatten å motorsprit, m. m.

Den kungl. propositionen blev nu förredragen och lagd på bordet.

—
Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens första kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, den 15 november 1950.

På därom gjord ansökning beviljade herrar deputerade förste kanslisten hos kammaren E. Carlén fortsatt tjänstledighet på grund av sjukdom under tiden den 16 november—den 2 december 1950.

Till vikarie för Carlén under nämnda tid förordnades kanslisten hos kammaren W. Stenwall.

År och dag som ovan.

In fidem

G. H. Berggren.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 2.05 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 21 november.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 14, 15 och 18 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Under hänvisning till närslutna läkarintyg får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 20 november till den 28 november 1950.

Hälsingborg den 19 november 1950.

Edwin Berling.

Riksdagsman *Edwin Berling*, Hälsingborg, är på grund av sjukdom (influenza) helt arbetsoförmögen fr. o. m. den 17 november 1950 under minst 10 dagar.

Hälsingborg den 17 november 1950.

Ernst Olsson.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 370, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51 behandlade allmänna principfrågor;

nr 371, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 372, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 373, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 374, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 375, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän bered-

Interpellation om förhindrande av prisstegring å gamla varulager.

skapsstat för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 376, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 377, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 378, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde; och

nr 379, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser staterna för statens allmänna fastighetsfond och försvarets fastighetsfond.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 261, med förslag till förordning om tillfälligt upphävande av skatten å motorsprit, m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 16, statsutskottets utlåtanden nr 205—210, bankoutskottets utlåtande nr 23, andra lagutskottets utlåtande nr 49, tredje lagutskottets utlåtande nr 26 och memorial nr 27 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 54 och 55.

Interpellation om förhindrande av prisstegring å gamla varulager.

Herr PERSSON, HELMER, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Vid årsskiftet stiga varupriserna över praktiskt taget hela linjen. Följderne av fjolårets devalvering och upprustningen sägas motivera de nu bebådade kraftiga prishöjningarna. Därtill kommer givetvis att indragningen av statliga subventioner även påverkar prisutvecklingen.

Lagerhållningen av varor torde vara

stor inom samtliga industrier. I betydande utsträckning har denna lagerhållning uppstått under den tid när devalveringens följder icke helt slagit igenom beträffande råvarupriserna. Därtill kommer en så betydelsefull sak som att stora varulager uppstått under tiden som statliga subventioner utbetalats för att hålla råvarupriserna nere. Främst torde så vara fallet beträffande skindustrien.

I detta sammanhang aktualiseras en utomordentligt viktig fråga: Skall statsmakterna tolerera att oskäligt höga vinster uppstå på de gamla varulagren? Här kan man, enligt min mening, inte nöja sig med att blott hänvisa till återanskaffningsregeln, d. v. s. möjligheten att förnya varulagren. Prisökningarna bli nämligen så kraftiga och varulagren äro så stora att det, förutom möjligheterna att förnya varulagren, uppstår oerhört stora extravinster för industrien och de stora varuhusen. De mindre varudistributörerna ha inte möjligheter att ligga inne med stora lager och komma följaktligen inte heller att i någon nämnvärd utsträckning kunna erhålla någon extravinst på den gamla lagerhållningen.

För det svenska folkets flertal är det ett vitalt intresse att åtgärder vidtagas för att hindra prisstegringar på de gamla varulagren. Det borde vara en angelägen uppgift för regeringen att vidtaga nödvändiga åtgärder för att tillmötesgå folkflertalets vilja i berörda fråga. Framför allt måste priskontrollen utvidgas och skärpas. Sådana förhållandena nu äro verkar priskontrollen endast till en del. Att exempelvis priskontrollera endast hälften av sko-, textil- och beklädnadsindustriens varor synes mera syfta till att skapa illusioner om en verklig priskontroll än att genomföra en sådan. En förändring till det bättre är nu, mer än någonsin, på sin plats.

Med vad som anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa följande interpellation:

1. Vilka åtgärder förbereder regeringen för att förhindra uppkomsten av extravinster genom lagerhållning i avvaktan på prisstegringar?

Ang. avdragsrätten vid beskattning inom olika kommuner.

2. Tänker regeringen vidtaga åtgärder i syfte att utvidga och skärpa priskontrollen, och i så fall vilka?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.08 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 22 november.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herr talmannen anmälde, att till kammaren överlämnats Kungl. Maj:ts proposition nr 260, angående utvidgning av det skandinaviska luftfartssamarbetet inom SAS.

Den kungl. propositionen blev nu förordragen och lagd på bordet.

Ang. avdragsrätten vid beskattning inom olika kommuner.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **SKÖLD**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Velanders interpellation angående avdragsrätten vid beskattning inom olika kommuner, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Velanders till mig riktat följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att för 1951 års riksdag framlägga förslag om sådan ändring av bestämmelserna i kommunalskattelagen, att möjligheter beredas de skattskyldiga att på ett bättre sätt än för närvarande är möjligt tillgodogöra sig allmänna avdrag och ortsavdrag?

I anledning härav får jag meddela följande:

Såsom interpellanten framhållit, har förevarande spørsmål behandlats av 1944 års skattesakkunniga i ett år 1945 avgivet betänkande. Vid remissbehandlingen av betänkandet framfördes emellertid vissa erinringar mot de sakkunnigas förslag, varför en överarbetning av förslaget ansetts erforderlig. Vid sådant förhållande har jag funnit det lämpligt att överlämna handlingarna i ärendet till 1950 års skattelagssakkunniga. Frågan kommer sålunda att tagas upp i samband med den allmänna översyn av kommunalskattelagen, som dessa sakkunniga ha att verkställa. Proposition i ämnet kan alltså icke förväntas bli framlagd för nästa års riksdag.

Herr **VELANDER**: Herr talman! Jag tackar statsrådet och chefen för finansdepartementet för att han velat lämna besked i anledning av min interpellation.

Det är emellertid klart, att detta besked inte kan utlösa någon särskild tillfredsställelse hos mig. Redan den omständigheten, att 1944 års skattesakkunnigas betänkande förelåg år 1945 men först under år 1950 överlämnats till andra sakkunniga för överarbetning, utgör ett exempel så gott som något på hur man inte får undanskjuta eller fördröja lösningen av betydelsefulla spørsmål. Det rör sig dock här om frågor, som diskuterats i många sammanhang både

inom och utom riksdagen och beträffande vilka riksdagen har påkallat inte bara utredningar utan också förslag till lösning.

Från riksdagens vårsession erinra vi oss, att det då ansågs synnerligen trängande att man omedelbart gick in för en väsentlig höjning av ortsavdragen vid den kommunala beskattningen. Vore det emellertid inte nästan lika angeläget, att man sökte ordna det så, att exempelvis skattskyldiga, som ha inkomster — låt vara inte i hemortskommunen men väl utanför densamma — motsvarande ortsavdragens belopp, verkligen kunde komma i åtnjutande av dessa ortsavdrag? Principen om jämlikhet i beskattningen kräver detta, och denna princip bör inte eftersättas så, att det kan tolkas därefter att man i själva verket inte är så angelägen om att häva den orättvisa olika skattskyldiga emellan, som dock för närvarande råder på detta område. Jag tänker i det sammanhanget självfallet inte bara på ortsavdragen utan också på de allmänna avdragen, som regleras enligt bestämmelserna i 46 § kommunalskattelagen.

Jag skall, herr talman, i dagens läge inte provocera någon vidlyftigare debatt i ämnet. Jag beklagar dock, att de spörsmål, som avses i min interpellation, undanskjutits på sätt som här skett.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av överenskommelse om varuutbyte mellan Sverige och Schweiz m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacering av viss eldar-, reparatörs- och maskinistpersonal m. m. jämte i

Anslag till svenska fältsjukhuset i Korea. ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anslag till svenska fältsjukhuset i Korea.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea.

Med tillstyrkande av i Kungl. Maj:ts proposition nr 250 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte till Svenska fältsjukhuset i Korea i tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor.

Herr PERSSON, HELMER: Herr talman! Hur motiverar man 10-miljonersanslaget till koreaambulansen? Ja, man anser sig »följa den linje av humanitär hjälpverksamhet, som varit utmärkande för svenskt bistånd vid ett flertal internationella konflikter».

Jag för min del tror, att man i detta fall helt avvikit från linjen om humanitär hjälpverksamhet. Den tidigare följda linjen har ju varit, att när folken kämpat för sin nationella frihet så har svensk humanitär hjälpverksamhet satt in. Som exempel på detta kan man nämna den svenska sjukambulansen till Abessinien 1935. Då var det inte alls fråga om att sända någon ambulans för att hjälpa Mussolinis arméer, utan det ansågs alldeles klart att den svenska humanitära hjälpverksamheten skulle komma Abessinien till godo. Förhållandet var detsamma åren 1936—1938 under inbördeskriget i Spanien. Det skulle ha ansetts horribelt, om man sänt en ambulans till Hitlers och Mussolinis trupper, som hade blandat sig i detta krig. Det hade ju stridit mot humanitetens alla lagar att göra så. I stället trädde svensk humanitär hjälpverksamhet in, där den skulle.

Men hur handlade så den svenska regeringen sommaren 1950, när konflikten i Korea utbröt? Först var den tvek-

Ang. vissa ändringar i lösdrivarlagen m. m.

sam, men sedan kom beslutet om att sända detta fältlasarett till Korea. Och vad innebar regeringens ställningstagande? Ja, det var en politisk manifestation till förmån för Amerikas förenade staters aggression i Korea, det och ingenting annat. Ty vad var kriget i Korea ursprungligen? Det var ett inbördeskrig, som genom USA:s intervention utvecklades till att bli ett kolonialkrig. Därför är det svenska fältsjukhuset i Korea ett uttryck för ett odemokratiskt politiskt ställningstagande, en politisk manifestation från Sveriges sida till förmån för den amerikanska aggressionen i Fjärran östern.

Herr talman! Med dessa korta erinringar har jag velat motivera vårt ställningstagande och yrkar i konsekvens härmed avslag på föreliggande proposition.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan, och jag kan göra det i den fulla övertygelsen, att syftet här har varit att handla i enlighet med humanitetens principer.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående finansieringen av riksnämndens för ekonomisk försvarsberedskap inköps- och lagringsverksamhet;

nr 208, i anledning av väckt motion angående försvarets högsta ledning;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde; och

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 23, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning angående tillfälliga tillägg å löner och pensioner för vissa befattningshavare och pensionstagare vid riksdagens verk, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. vissa ändringar i lösdrivarlagen m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 49, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdri- vares behandling, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 3 mars 1950 dagtecknad proposition, nr 90, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdri- vares behandling; och

2) lag om ändrad lydelse av 76 § lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle de båda lagförslagen träda i kraft den 1 juli 1950.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft åtta i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 395 av herr *Johannesson*,
nr 396 av herr *Cassel* m. fl.,

Ang. vissa ändringar i lösdrivarlagen m. m.

nr 397 av herrar *Norling* och *Persson, Helmer*, och

nr 402 av herr *Sanne* m. fl., samt

inom andra kammaren:

nr 481 av herrar *Braconier* och *Nilsson* i Svalöv,

nr 493 av fru *Gärde Widemar* m. fl.,

nr 494 av herr *Persson* i Landafors och

nr 495 av herrar *Wiklund* i Stockholm och *Johnsson* i Stockholm.

I de likalydande motionerna I: 397 och II: 494 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag i syfte att lagen den 12 juni 1885 angående lösdrivares behandling skulle upphöra att gälla.

I motionen II: 493 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 90 samt att riksdagen för sin del ville besluta, att lagen den 12 juni 1885 angående lösdrivares behandling skulle upphävas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring erforderlig i de genom propositionen framlagda förslagen till dels lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdrivares behandling, dels ock lag om ändrad lydelse av 76 § lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården — måtte för sin del antaga nämnda båda lagförslag med de ändringarna, att första stycket i slutstadgandet i förstnämnda lag och slutstadgandet i sistnämnda lag erhöle följande lydelse:

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1951.

B. att motionerna I: 395, I: 397 och I: 402 samt II: 493, II: 494 och II: 495, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

C. att motionerna I: 396 och II: 481 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NORLING: Herr talman! När man ser på det av andra lagutskottet för riksdagen framlagda förslaget till ändring av den klasslag, som erhöi sin nuvarande utformning år 1885, kan man inte förstå att denna skamfläck på svensk rättsordning fortfarande skall på obestämd tid framåt bestå.

Lagen stadgar ju, att fattigdom och bostadslöshet skola utgöra grund för att lagen skall kunna tillämpas. Man trodde, att en sådan rättsuppfattning tillhörde en förfluten tid — att den tillhörde medeltiden, från vilken period denna lag också har sitt upphov. Åtskilliga utredningar om ändring av denna lag ha sedan detta århundrades början framlagts, men varje reform har avvisats, och resultatet tycks bli likartat också denna gång. Man resonerar tydligen som så, att det är ett mycket litet antal individer, som numera drabbas av lagens bestämmelser, och att den inte berör andra än dem, som äro fattiga, arbetslösa och utan bostad.

Att denna lag är en ren klasslag kan ingen bestrida. Bara den omständigheten, att under perioder med stor arbetslöshet antalet varnade och straffade är större än under tider med bättre arbetstillgång, är bevis nog. Enligt departementschefen var under de första årtiondena av detta sekel antalet för lösdriveri häktade dubbelt så stort som under senare årtionden. Under de första decennierna var det också stora strider på arbetsmarknaden med lockouter och strejker samt stor arbetslöshet. Vid mitten av 1930-talet steg arbetstillgången, och därefter har antalet anhållna starkt sjunkit. Under de senare åren med full sysselsättning har endast något tiotal personer årligen dömts till tvångsarbete. Detta visar, hur lagen verkar som klasslag mot ofrivilligt arbetslösa, och då intet förslag till ändring av lagens 1 § föreligger, kan lagen tillämpas även vid kommande kriser med åtföljande arbetslöshet. Fattigdom plus ofrivillig arbetslöshet ge således polismyndigheten rätt att godtyckligt häkta strejkande och arbetslösa arbetare för att med lösdrivarlagen som medel öva tryck på arbetar-

Ang. vissa ändringar i lösdrivarlagen m. m.

na vid arbetskonflikter och arbetslöshet.

Förutsättningarna för ingripande äro mycket tånjbara och obestämda och bero helt på polismyndigheten. Några speciella garantier för rättssäkerhet saknas. En person, som anhållits för lösdriveri, har ej rätt att använda rätttegångsbiträde. Ej heller finnas bestämmelser om hur förhören skola skötas. Lagens tillämpning blir därför mycket olikformig och bygger i många fall på praxis inom polismyndigheterna. Att polismyndighet skall kunna avgöra, vilka som skola falla under lagens bestämmelser, visar en övertro på denna myndighets kompetens.

Sjuka personer hänvisas till tvångsarbete i stället för läkarvård eller vård på sinnessjukhus. I stället för vård på alkoholistanstalt blir det tvångsarbete. Verkställda undersökningar visa enligt lösdriveriutredningen, att 80—85 procent av lösdrivare och prostituerade skulle vara att hänföra till alkoholister, vilka borde få komma i åtnjutande av alkoholistvård.

Det är anmärkningsvärt, att folk får vandra ut och in på tvångsarbetsanstalterna i stället för att överföras till de vårdanstalter, där de med rätta höra hemma. Svartsjö och Växjö ha sannnerligen inte botat många som sänts dit, snarare är det tvärtom. Och vid fortsatt behov av vård åberopas förutvarande vård på dessa anstalter som försämrade omständighet och som bevis för att personen är samhällsfarlig.

Lösdrivarlagen tillämpas också på prostitutionen och är även i detta hänseende klassbetonad. Dessutom medger den endast ingripande mot kvinnorna, medan männen helt ställas utanför lagens tillämpning.

Lösdriveriutredningen anser, att lagen bör upphävas utan att ersättas med någon annan lag av liknande innehåll. I stället bör man tillämpa de nuvarande vårdformerna av olika slag, såsom sinnessjukvård, psykopatvård och alkoholistvård. Utredningen är dock inte enig om tidpunkten för lagens upphävande. Majoriteten anser, att övriga vårdformer

först måste utbyggas tillräckligt, medan minoriteten hävdar att nuvarande vårdformer medge att lagen upphäves omedelbart. Denna senare uppfattning delas också av ett antal remissinstanser, som vända sig mot att lagens upphävande ånyo uppskjutes. Sålunda anför fångvårdsstyrelsen, att om man går på uppskovslinjen skjuter man frågan om lösdrivarlagens upphävande ut i det ovissa, vilket med hänsyn till lagens synnerligen otillfredsställande utformning vore olyckligt. Samma skäl anföres från andra håll. Strafflagberedningen anser att de lösdrivare, som behöva psykisk vård, kunde få sådan, även om psykopatvårdsproblemet icke är löst. Socialvårdskommittén uttalar med skärpa, att tidpunkten för lösdrivarlagens upphävande icke bör göras beroende av tillskapandet av särskild psykopatvård. Kommittén anser att lösdrivarlagen bör falla, oberoende av om man lyckas komma till rätta med de svårigheter som måste möta vid genomförandet av psykopatvårdslagstiftningen och vad därmed äger samband. Enligt kommitténs mening kan det ifrågasättas, om det icke skulle vara till fördel för den definitiva utformningen av en dylik lagstiftning, om man finge en tids erfarenhet, huru förhållandena skulle gestalta sig utan tillgång till vare sig lösdrivarlag eller psykopatvårdslagstiftning med på vissa lösdrivarfall tillämpliga bestämmelser.

Utskottet, som tydligen tagit intryck av argumenten mot ytterligare förlängning av lagens giltighet, har i utlåtandet uttalat »den bestämda meningen, att lösdrivarlagen bör upphävas snarast möjligt». Då utskottet emellertid samtidigt tillstyrker propositionens förslag till ändringar beträffande reglerna om verkställighet av tvångsarbete — oaktat utskottet anser dessa ändringar »vara av förhållandevis ringa betydelse och icke på något sätt ägnade att minska de allvarliga betänkligheter, som lösdrivarlagens utformning i övrigt inger» — kan man väl närmast tolka detta så, att utskottet ej självt tror på lagens snara slopande. Även om utskottet i sitt utlåtande synes vara positivt inställt till lös-

Ang. vissa ändringar i lösdrivarlagen m. m.

drivarlagens avskaffande, går utskottet likväl med på att detta avskaffande ställas på framtiden.

I anledning av det anförda hemställer jag, herr talman, om bifall till yrkandet i motionen nr 397 i denna kammare och motionen nr 494 i andra kammaren.

Herr SUNNE: Herr talman! Lösdrivarlagen är onekligen en kvarleva från den tid, då medborgarrätt hette pengar. Lagens tvångsåtgärder rikta sig ju mot medellösa och arbetslösa personer.

Enligt lagens 1 § skall såsom lösdrivare behandlas den, som sysslolös stryker omkring från ort till annan utan medel till sitt uppehälle. Denna bestämmelse riktar sig väl i första hand mot de vagabonderande lösdrivarna, en typ som numera håller på att försvinna ur det svenska samhällslivet. Här torde lagen numera knappast ha någon tillämpning. De få s. k. luffare, som ännu finnas kvar ute på den svenska landsbygden, ha fått ett visst romantiskt skimmer över sig. Polisen lägger sig ytterst sällan i deras förhållanden, och sker det, är det åtminstone inte med tillämpning av lösdrivarlagen. Vålvilliga människor ta gärna hand om dem, och även om någon eller några av dem ännu övernatta på tegelugnar eller i lador, så bli de i regel inte bortkörda eller polisanmälda.

Nej, herr talman, det nuvarande lösdrivarproblemet är en storstadsföreteelse. Det har ju visat sig, att av de under senare år enligt lösdrivarlagen anhållna ungefär två tredjedelar komma på rikets tre största städer och inte mindre än 90 procent av de däri medräknade anhållna kvinnorna. Detta är alltså de s. k. stationära lösdrivarna, sutenörer, nasare, bommare, bondfångare, falskspelare och prostituerade m. fl. Dessa skulle alltså falla inom tillämpningen av senare delen i 1 § av nuvarande lösdrivarlag, där det heter att den, som underlåter att efter förmåga söka ärligen försörja sig och tillika förer ett sådant levnadssätt, att våda därav uppstår för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet, skall behandlas som lösdrivare.

Lösdriveri är ju, som det har sagts i en tidigare utredning, en missanpassningsföreteelse som brukar bestå däri, att ifrågavarande individer av olika anledningar sakna förmåga att ordna sin livsföring enligt gängse regler i samhället. Den starka frekvensen av psykiska rubbningar och brister bland lösdrivarna ådagalägger, att frågan om en rationell behandling av lösdriveriet i första hand är ett vårdproblem. Enligt socialstyrelsens mening kan det sålunda inte råda någon tvekan om att behov föreligger av en ändamålsenlig social vårdform för att omhändertaga kroniskt antisociala och asociala element i samhället. Lösdrivarlagen fyller inte i något avseende de krav, som måste ställas på en dylik vårdform.

Företagna undersökningar ha visat, att en mycket stor procent av de till tvångsarbete dömda lösdrivarna äro psykopater. Frågan om psykopatvårdens organisation och vad därmed äger samband är föremål för utredning av 1947 års psykopatvårdsutredning. Denna kommitté fick också förra året uppdraget att utreda vissa frågor om behandlingen av lösdrivarklientelet och har även påbörjat arbetet härmed. Enligt vad utskottet inhämtat, beräknar psykopatvårdsutredningen slutföra sitt arbete någon av de första månaderna 1951. Därvid torde också förslag till lagstiftning komma att framläggas.

Utskottet förutsätter emellertid, att upphävandet av lösdrivarlagen inte skall anstå, tills en tillfredsställande psykopatvård blivit förverkligad — det kan dröja åtskilliga år — utan anser att provisoriska åtgärder omedelbart skulle kunna vidtagas för det lilla klientel det här gäller — för närvarande äro 4 män och 7 kvinnor intagna på tvångsarbetsanstalt, d. v. s. i behov av anstaltsvård.

Kungl. Maj:t skulle, sedan detta provisorium ordnats, kunna framlägga förslag till lösdrivarlagens upphävande. Någon tidpunkt härför har icke nämnts i utskottets utlåtande, men under behandlingen i utskottet yppade flera ledamöter den förmodan, att detta skulle vara möjligt till 1952 års riksdag.

Ang. vissa ändringar i lösdrivarlagen m. m.

Under den uttryckliga förutsättningen, att den nu föreslagna humaniseringen av lösdrivarlagen inte bidrager till att permanenta denna lag, utan att riksdagen genom utskottsutlåtandet eftertryckligt uttalar att lösdrivarlagen snarast möjligt, d. v. s. då andra behandlingsmöjligheter i erforderlig mån stå till buds, bör upphävas och, därest verkligt behov kan anses föreligga, ersättas med en helt ny lagstiftning, kan jag, herr talman, ansluta mig till utskottets förslag.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Inget av de två föregående anförandena har gett mig anledning att begära ordet. Vad herr Norling sade är ju bemött både i propositionen och i utskottsutlåtandet. Jag lämnar därför hans anförande helt och hållet å sido, och vad herr Sunne här har anfört kan jag i huvudsak instämma i.

Min åtgärd att ta till orda betingas främst av den omständigheten, att jag blivit åtskilligt betänksam, när jag ser hur man i den allmänna diskussionen och även här bollar med ordet psykopat och ordet psykopati, som om man röde sig med en strikt, bestämd verklighet. Om man skulle kasta ut den frågan bland läkare och lekmän vad de egentligen avse med psykopati och psykopater, skulle man få ungefär lika många svar som antalet tillfrågade personer. Man säger att psykopati är en abnormitet i känslö- och viljelivet, vilket inte säger mycket i och för sig. När man ytterligare vill karakterisera begreppet säger man, att psykopaterna äro människor, som antingen själva plågas av sina sinnesegenheter eller som tillfoga omgivningen lidande eller förorsaka samhället besvärigheter. Dessa abnorma personlighetsdrag kunna emellertid icke fastställas med några mätinstrument. De äro inte åtkomliga för vanlig experimentell verksamhet, och det gör att när man bedömer psykopatien hos en person, gör man det med ledning av de yttringar av hans, låt mig säga abnorma sinnesbeskaffenhet, som leda honom i konflikt med omgivningen eller med samhället.

Jag skall ta ett område, där jag har tillfälle att mycket ofta konstatera vilket skymningsland man rör sig i, när man opererar på gränsen mellan det normala och det abnormala. För några år sedan genomfördes en ändring i 5 kap. 6 § strafflagen, eller rättare sagt i förvaringslagen, där man sade, att de människor, som till sin sinnesbeskaffenhet avvika från det normala, utan att fördenskull vara sinnesslöa eller sinnessjuka, skulle underkastas en speciell behandling. Denna speciella behandling skulle föregås av en läkarundersökning, vid vilken avvikelser från det normala skulle kunna konstateras. Det är rätt intressant att läsa utlåtanden, där det sägs: »Här ha vi otvivelaktigt att göra med en hållningslös person, ty han har hoppat från anställning till anställning. Blir han osams med någon verkställare eller bas eller med någon arbetskamrat, lämnar han arbetet utan vidare. Detta får man beteckna såsom ett otrevligt drag, ett psykopatiskt drag.» Ofta drar man den slutsatsen på grundval av straffregistret och en människas levnadslöpp att man säger, att eftersom han betett sig på det sätt som han gjort, kan han icke vara en normal människa.

Jag har här satt upp några rubriker på hur psykopatien kan yttra sig. Den kan yttra sig i viljeslapphet. Vi ha en slöföck, som inte vill göra rätt för sig, som inte håller ut. Den kan vidare yttra sig i affektlabilitet, häftigt humör och andra sinnessillstånd, vilka lätt kunna ta sig uttryck i misshandel etc., den kan yttra sig i depression, överkänslighet, känslökyla, nervositet och disharmoni, med andra ord: vederbörande är på kant med hela tillvaron. Det finns många fler skiftningar, men jag nöjer mig med att nämna dessa.

Detta är alltså någonting av vad psykopatibegreppet innebär. Redan det visar, tycker jag, att den mycket framstående rättspsykiater hade rätt, som sade att psykopatien är ett obestämbart och tänjbart begrepp och att bedömningen är vacklande och godtycklig. Begreppet psykopat hänger man gärna på människor, som avvika från den vanliga ty-

Ang. vissa ändringar i lösdrivarlagen m. m.

pen men som man i övrigt inte vet hur man skall karakterisera. Vill man vara elak, skulle man kunna säga, att psykopat och psykopati äro tidens älsklingsord för det som förefaller dunkelt och oförklarligt hos människorna.

Jag tror visst, att man tagit ett behjärtansvärt initiativ, när man tillsatt psykopatvårdsutredningen, men denna utredning brottas med nästan övermänskliga problem. Jag tror att vi få något dämpa vår förtjusning inför tanken, att vi snart skola ha kommit till en definitiv lösning av dessa frågor. Det är en lång väg kvar, kantad med frågetecken.

Jag ställer mig ofta frågan, varför det skall vara nödvändigt att först konstatera att en människa är psykiskt defekt, innan man kan vidtaga åtgärder mot henne. Om en människa bär sig illa åt på ett sådant sätt, att samhället måste ingripa, då anser jag att det är en underordnad fråga, huruvida denna människa är psykiskt defekt eller om hon är normal. Huvudsaken är att man kan ingripa för att skydda samhället mot hennes attacker. Frågan är alltså — och här kommer jag över på ett vidare plan — huruvida samhällsingripandet behöver gå via den psykiska abnormiteten, när samhällsingripandet som sådant är fullt befogat redan på grund av de yttringar, som kunnat konstateras från den människans sida.

När man talar om att psykopatvårdsutredningen och psykopatvården skola lösa åtskilliga av de bekymmersamma problem, som vi för närvarande ha inom olika vårdområden, är det risk att man så småningom fastnar i ett sådant uttänjt psykopatibegrepp, att det kan användas litet när som helst, när man vill komma åt människor, som på grund av sitt uppträdande passa illa i samhället. Detta är icke en kritik mot någon, men vi måste akta oss för den rättsosäkerhet, i vilken vi då kunna hamna.

Jag vill i detta sammanhang säga, att om psykopatvårdsutredningen skulle lägga fram ett förslag om byggande av anstalter med, låt mig säga sammanlagt 600 platser för psykopatvård, är detta ett försvinnande litet antal, ty redan våra

alkoholistvårdsanstalter, arbetshem och sinnessjukhus rymma psykopater, som skulle fylla dessa nya anstalter. Det kommer vidare att ta tid, innan anstalterna bli byggda.

När man här uppmanar departementschefen att ofördröjligen, så snart psykopatvårdsutredningen är klar, vidtaga åtgärder, i vissa fall betecknade såsom provisoriska, får den saken nog bli beroende på omständigheterna. Jag är med på att lösdrivarlagen skall upphävas. Jag har själv varit medlem i en av de många kommittéer, som behandlat denna fråga, men lagen kan inte upphävas förrän samhället skaffar sig andra försvarsmedel mot en del av dessa människor, av vilka åtskilliga ingalunda äro ofarliga. Vad man skall göra, får bli beroende av vilka resurser man har vid det tillfället.

Med detta, herr talman, vill jag alltså endast framhålla, att de åtgärder, som från samhällets sida komma att vidtagas mot psykopaterna, innebära ett invecklat problem. Man får inte hänga upp alla sina förhoppningar på den psykopatvårdskroken och sedan skjuta det hela ifrån sig och säga, att saken är klar, att vi ha löst besvärligheterna inom alkoholistvården, inom sinnessjukvården och inom lösdrivarvården.

Herr NORMAN: Herr talman! Psykopatvårdsutredningen har ju två uppdrag. Det ena är att utarbета förslag till ordnandet av vården av dessa psykiskt abnorma människor, och det andra är att utarbета ett förslag, som skall kunna ge samhället möjlighet att ingripa mot de asociala element, som det här kan vara fråga om och som för närvarande falla under lösdrivarlagen. Det är detta sista, som inom utskottet ansetts vara det väsentliga, och när utredningen kommit så långt, att den framlagt ett förslag härom, mena vi, att Kungl. Maj:t bör allvarligt överväga, huruvida det inte skall vara möjligt att slopa denna gamla lösdrivarlag.

Utskottets skrivning syftar till att inbjuda riksdagen till en opinionsyttring

Ang. vissa ändringar i lösdrivarlagen m. m.

för lagens snabba avskaffande. Herr Norlings anförande fattade jag så, att det var ett komplement till utskottets skrivning, i den mån vad han sade inte redan står i utskottets utlåtande. Nu har emellertid herr Norling yrkat bifall till sin motion, i vilken föreslås, att riksdagen skall besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag i syfte att denna lag skall upphöra att gälla. Jag tycker nog att herr Norling fått sin motion i stort sett bifallen. Det finns visserligen icke någon hemställan om någon skrivelse till Kungl. Maj:t i utskottets kläm, men eftersom det här är fråga om en motivering till en proposition, blir ju motiveringen en skrivelse till Kungl. Maj:t, och i denna finns det, såsom herr Norling också citerade, ganska tydligt utsagt, att Kungl. Maj:t skall någon gång på vårsidan, när psykopatvårdsutredningen är klar, allvarligt överväga, om man inte med ledning av vad utredningen kommer att föreslå äntligen skall kunna ta det avgörande steget och upphäva denna gamla lag, som jag tror vi allesammans äro eniga om har överlevt sig själv. Vi behöva emellertid i fortsättningen en möjlighet för samhället att taga initiativ för att få åtskilliga av dessa individer placerade i den vård, som bäst lämpar sig för dem, och det är denna möjlighet som vi vänta att vi skola få, när den pågående utredningen — som vi i varje fall inom utskottet hoppas skall vara den sista — blir klar med sitt arbete.

Jag hemställer om bifall till utskottets yttrande och förslag.

Herr statsrådet **MOSSBERG**: Herr talman! Jag har inte anledning till någon som helst gensaga mot innehållet i utskottets utlåtande, och jag har heller inte anledning att opponera mig mot någonting av vad som sagts här i debatten. Jag är också helt ense med herr Göransson om att psykopatvårdsutredningen arbetar med en utomordentligt svår fråga och att några löften inte kunna avges, förrän man får se det resul-

tat, till vilket denna utredning kan komma. Men jag delar också herr Göranssons uppfattning att vilken ställning man i teorien än intar till psykopatbegreppet måste man se till, att man får en hygglig och anständig vårdform när det gäller att ta hand om människor, vilkas psykiska egendomligheter göra, att de så pass mycket avvika från det normala handlingsmönstret i vårt samhälle, att de äro till direkt skada för både sig själva och sin omgivning. Jag hoppas alltså, att denna utredning skall komma till ett positivt resultat, som skall kunna läggas till grund för praktiska åtgärder.

Sedan, herr talman, skulle jag vilja säga, att vi icke här i riksdagen behöva diskutera, hur pass otillfredsställande den nu gällande lösdrivarlagen är. Var och en av kammarens ledamöter, som har läst propositionen i detta ärende, torde vara på det klara med att vi inom inrikesdepartementet helt och fullt äro av den uppfattningen, att lagen är utomordentligt otillfredsställande, och när utskottets ordförande säger, att utskottets skrivning syftar till en opinionsyttring i riksdagen för lagens avskaffande, skall jag, om det tillåtes mig, be att få instämma i den opinionsyttringen, ty enligt min mening är det ett av de viktigaste önskemålen på den sociala lagstiftningens område, att vi så snart som möjligt skola kunna upphäva denna lag. Så länge jag har suttit i regeringen, har jag arbetat med denna fråga, och jag vill säga, att jag personligen blev både ledsen och besviken, när jag tog del av 1948 års lösdriveriutrednings betänkande och såg mig nödsakad att av detta betänkande och de däröver avgivna remissyttrandena dra den slutsatsen, att det ännu en gång skulle vara nödvändigt att utreda denna fråga, innan vi skulle kunna komma till något resultat.

Jag har, herr talman, med detta mitt anförande endast velat säga, att om jag sitter kvar på min nuvarande post i regeringen, skall jag icke försumma någon möjlighet att, så snart det finns en praktiskt framkomlig väg, återkomma

Ang. vissa ändringar i lösdrivarlagen m. m.

till riksdagen med ett förslag om denna lagstiftnings avskaffande. Men man kan icke göra det utan vidare. Det är min bestämda uppfattning, att vi måste ha någonting annat att sätta i stället. Men då skola vi också se till, att det nya, som vi sätta i stället, blir präglad av en modern uppfattning och av den humanitet, som vi alla vilja skall vara förhärskande på detta område.

Herr OSVALD: Herr talman! Ordföranden i andra lagutskottet sade nyss, att dagens beslut i denna fråga skulle innebära en opinionsyttring för ett snabbt avskaffande av lösdrivarlagen. Jag skulle vilja säga, att när man läser andra lagutskottets utlåtande, kan man inte undgå att bli förvånad över att utskottet staplar det ena skälet på det andra för att motivera, hur otidsenlig denna lagstiftning är, men så kommer utskottet i alla fall fram till den slutsatsen, att lagen, i stället för att avskaffas, bör — såsom det har sagts här i dag — humaniseras. Jag för min del känner mig inte övertygad om att man på den vägen verkligen når det mål, som man från många håll uttalar såsom eftersträvansvärt, nämligen att denna lag skall upphävas. Det är alldeles tydligt både av vad som sägs i propositionen och av vad som sägs i andra lagutskottets utlåtande, att denna lagstiftning icke står i överensstämmelse med nutida rättsuppfattning. Jag kan för min del inte heller finna, att det är nödvändigt att man för närvarande sätter någonting annat i stället. Jag tror att det skulle gå precis lika bra, om lagen helt enkelt avskaffades.

Det hade varit glädjande, förefaller det mig, om andra lagutskottet vid detta tillfälle hade gjort en kraftansträngning för att omedelbart få bort denna kvarleva från ett samhällsskick, som för länge sedan har gått i graven. Det är ur många synpunkter otillfredsställande att ha kvar en lagstiftning av denna art.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr 493 i andra kammaren, vilken innebär ett upphävande av lösdrivarlagen.

Herr CASSEL: Herr talman! Jag är i likhet med föregående talare på det klara med att lösdrivarlagen har blivit för gammal, att den är en kvarleva från en gången tid och att den därför bör upphävas så snart som möjligt. Jag förstår också, att det inte varit möjligt att omedelbart ersätta denna lag med en ny, utan att det varit nödvändigt med en övergångstid.

Nu säges det emellertid, att det under denna övergångstid skall finnas i administrativ ordning utfärdade föreskrifter, som bland annat skola stadga, att lagen skall tillämpas restriktivt, och det är naturligtvis riktigt. Lagen tillämpas redan nu restriktivt, och den bör inte komma till mera vidsträckt användning över övergångstiden. Vad jag emellertid finner vara ur konstitutionell synpunkt allvarligt är att Konung och riksdag gemensamt stifta en lag, som kan anses ha strafflags karaktär, men att sedan Konungen själv skall ha möjlighet och rätt att säga ifrån, att lagen skall tillämpas på ett visst sätt. Den skall alltså inte tillämpas enligt sina ordalag utan mera restriktivt än man av lagtexten kan utläsa.

Det är säkerligen nödvändigt, att det under en övergångstid finns tillämpningsföreskrifter, men jag anser att det vore riktigt och korrekt, att riksdagen finge tillfälle att ta ställning till dessa tillämpningsföreskrifter. Riksdagen borde i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att bliva hörd över de föreskrifter, som Kungl. Maj:t har för avsikt att utfärda.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) av herr *Norling*, att kammaren skulle, med bifall i övrigt till utskottets hemställan, bifalla de i ämnet väckta motionerna I: 397 och II: 494; samt 3:o), av herr *Osvald*, att kammaren skulle bifalla motionen II: 493.

Beträffande sistnämnda yrkande anförde herr talmannen, att då det i mo-

Ang. vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning.

tionen II: 493 påyrkade upphävandet av lagen angående lösdrivares behandling ej kunde ske annat än genom beslut i lagstiftnings form och då herr Osvald ej framlagt förslag till erforderlig lagtext, proposition på bifall till berörda yrkande ej kunde framställas.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt herr Norlings yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400).

Genom en den 31 mars 1950 dagtecknad proposition, nr 209, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400).

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft sju i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionen inom första kammaren nr 494 av herr *Spetz* m. fl. samt motionerna inom andra kammaren nr 562 av herr *Rubbestad*, nr 590 av herr *Stjärne* m. fl., nr 619 av herr *Hansson* i Skegrie, nr 620 av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl., nr 621 av herrar *Staxäng* och *Nolin* samt nr 622 av herr *Rubbestad* m. fl.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda lagförslaget — måtte för sin del

antaga under punkten infört förslag till lag om vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400);

B) att motionerna I: 494 samt II: 562, 590, 619, 620, 621 och 622, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I det av utskottet framlagda lagförslaget var 31 § så lydande:

1. Väckes i samband med löneboställes utarrendering eller eljest förslag om ändring i löneboställes disposition, skall förslaget av boställsnämnden underställas stiftsnämnden, som — såvitt frågans avgörande icke jämlikt 2 mom. skall ankomma på Konungen — äger i ärendet besluta. Fråga, som här avses, må ock av stiftsnämnden omedelbart upptagas.

2. Prövar stiftsnämnden föreslagen ändring av löneboställes disposition kunna medföra, att självständigt och bärkraftigt jordbruk ej längre kan å brukningsdel uppehållas

i följd av brukningsdelens undantagande från utarrendering,

nedläggande av nödig bebyggelse å brukningsdelen,

avskiljande av område från brukningsdelen,

brukningsdelens sammanslagning med annan fastighet, varå självständigt jordbruk bedrivs,

eller i följd av annan därmed jämförlig åtgärd

skall frågan av stiftsnämnden underställas Konungens avgörande.

3. Bestämmelserna i 1 och 2 mom. skola icke äga tillämpning, då ändringen avser sådan upplåtelse, som i 24 § sägs.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Holmbäck*, *Stjärne* och *Åhman* beträffande 31 § av lagförslaget anfört:

Bestämmelserna i 31 § av det genom propositionen framlagda lagförslaget innebära, att då ifrågasatt förändring i löneboställes disposition prövas kunna medföra att ett självständigt och bärkraftigt jordbruk ej längre kan å bruk-

Ang. vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning.

ningsdel uppehållas, frågan skall av stiftsnämnden underställas Kungl. Maj:t. Som i motionerna I: 494 och II: 590 framhålles synes detta vara en onödig omgång. I stiftsnämnderna äro tre av de fem ledamöterna utsedda av Kungl. Maj:t. Dessa ledamöter skola hava erforderlig insikt i lantbruk och skogsbruk. Självfallet äga de också betydande lokalkännedom. Att under sådana förhållanden hänskjuta hithörande frågors bedömande till Kungl. Maj:t synes vara opraktiskt. Stiftsnämnderna äga på grund av sin sammansättning större möjligheter till ett realistiskt bedömande än vad en central instans kan äga.

Vi anse därför att utskottets förslag bort beträffande 31 § ha följande lydelse:

31 §.

1. Väckes i samband med löneboställes utarrendering eller eljest förslag om ändring i löneboställes disposition, skall förslaget av boställsnämnden underställas stiftsnämnden, som äger i ärendet besluta. Fråga, som här avses, må dock av stiftsnämnden omedelbart upptagas.

2. Bestämmelserna i 1 mom. skola icke äga tillämpning, då ändringen avser sådan upplåtelse, som i 24 § sägs.

Herr WERNER: Herr talman! Efter de justeringar och förtydliganden, som utskottet verkställt i Kungl. Maj:ts proposition, har jag inga större sakliga invändningar att göra mot det utskottsförslag, som nu föreligger.

Det är emellertid en mycket betydelsefull omständighet, som jag ville fästa uppmärksamheten vid och som jag även under utskottsbehandlingen har fört på tal, nämligen den, huruvida det föreliggande förslaget kan i vissa delar anses äga kyrkolags natur. Jag vill erinra om att den nu gällande boställsordningen av 1932 antogs under medverkan av kyrkomötet och alltså i samråd mellan kyrkomöte och riksdag. De mindre ändringar i denna boställsordning, som skett under senare år, ha emellertid inte haft den ingripande natur att det varit motiverat att kyrkomötet beretts tillfälle att

yttra sig över dessa ändringar. Det föreliggande förslaget inverkar dock i flera avseenden på de kyrkliga myndigheternas och även prästernas rättigheter på ett sådant sätt, att jag anser att den nu ifrågavarande ändringen av boställsordningen inte gärna kan träda i tillämpning, med mindre än att kyrkomötet beretts tillfälle att inte bara yttra sig däröver utan även medverka.

Genom den ändring, som har skett i 5 §, berövas stiftsnämnden sin möjlighet att i boställsnämnderna insätta en särskild representant, och vidare har i Kungl. Maj:ts förslag den tidigare 31 § helt bortfallit, däri det bestämmes att antagande av arrendator icke får ske med mindre än att antagandet godkännes av den prästerlige tjänstnehavaren i de fall, då arrendatorns bostad ligger i omedelbar närhet av prästgården.

Det är ett par omständigheter, som kanske inte ha så stor reell betydelse men som dock innebära ett inkräktande på de rättigheter som tidigare enligt författningen ha tillkommit dels stiftsnämnden och dels den prästerlige tjänstnehavaren. Jag menar då, att man inte gärna kan låta i praxis någonting godkännas som måste innebära ett intrång på kyrkomötets medbestämmanderätt när det gäller förändringar i en lag som rör både den kyrkliga förvaltningsmyndigheten och de kyrkliga intressena.

Jag har velat göra mig till tolk för denna uppfattning att, innan Kungl. Maj:t befordrar förslaget till tillämpning, Kungl. Maj:t bör taga under övervägande detta förhållande för att bereda kyrkomötet tillfälle att yttra sig och medverka vid dessa förändringar i nu bestående arrendelagstiftning.

Jag har, herr talman, i övrigt intet annat yrkande än om bifall till det föreliggande utskottsförslaget.

Herr SPETZ: Herr talman! Jag har tillåtit mig att på ett par punkter yrka avslag på Kungl. Maj:ts förevarande proposition. Det gäller sammansättningen av boställsnämnderna och sättet för utarrendering av löneboställena, beträffan-

Ang. vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning.

de vilket det har sagts, att de föreslagna ändringarna äro av mycket liten praktisk betydelse. Jag anser, att om man kan säga detta, borde ingen ändring i lagstiftningen ha ägt rum. Då ingen reservation på den punkten föreligger i utskottet, skall jag emellertid, herr talman, icke framställa något yrkande i detta avseende.

I fråga om bestämmelserna beträffande förändring i dispositionen av ett löneboställe skall jag däremot be att få yrka bifall till den reservation som är avgiven av herrar Holmbäck, Stjärne och Åhman med den motivering som jag har anfört i min motion. Detta förslag innebär ju, att vissa ändringar i dispositionsrätten av ett löneboställe skola avgöras av Kungl. Maj:t. Det torde få anses tämligen onödigt, att sådana ärenden, som främst kunna bedömas av den sakkunskap och ortskänedom som finnes i stiftsnämnden, skola behöva skickas upp och besvara Kungl. Maj:ts kansli.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservationen.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Werners yttrande. Han kom in på frågan, huruvida kyrkomötet bör höras eller borde ha hörts över det lagförslag som nu ligger på kammarens bord. Den frågan har varit föremål för rätt ingående debatt inom tredje lagutskottet, och då frågan är av rätt stor betydelse i varje fall för utformandet av kyrkolagsbegreppet, skall jag tillåta mig att säga några ord.

Enligt regeringsformen skall, när det gäller ändring av kyrkolag, yttrande inhämtas av lagrådet och samtycke lämnas icke blott av riksdagen utan även av kyrkomötet. Den formen användes också icke blott när 1910 års ecklesiastika boställsordning beslöts, utan även då nu gällande boställsordning är 1932 tillkom. Hela boställsordningen remitterades alltså till lagrådet, och lagrådet yttrade sig över den. Lagrådet sade emellertid, att *efter sitt innehåll* tillhörde åtskilliga av dess bestämmelser enligt lagrådets me-

ning den administrativa lagstiftningen. Sedan inhämtades kyrkomötets samtycke. År 1934 skedde en ändring i boställsordningen, och då gjorde man på samma sätt: man skickade förslaget till lagrådet och sedan till kyrkomötet. Sedan har det emellertid skett tre ändringar — 1940, 1941 och 1942. Vid intet av dessa tillfällen har man hört lagrådet. Däremot har man sänt förslagen, inte för inhämtande av samtycke utan för yttrande, till kyrkomötet. Man har alltså då haft kyrkomötet mera som en remissinstans.

Det förslag till ändringar i ecklesiastiska boställsordningen, som nu föreligger, är överlämnat till riksdagen utan att lagrådet hörts över hela förslaget. Då uppstår först frågan, om lagrådet borde ha hörts över förslaget i dess helhet, d. v. s. om denna ecklesiastiska lagstiftning hör till det område av lagstiftningen som behandlas i 87 § 2 mom. regeringsformen. Tredje lagutskottet har diskuterat den frågan. Jag tror för min del, att den är av ytterst svår natur, men vad lagutskottet skulle ha kunnat besluta tillstyrka, om det skulle komma till ett jakande svar på den frågan, skulle endast kunna ha varit, att lagrådets yttrande skulle inhämtas över förslaget i dess helhet. Ett sådant beslut tror jag skulle ha varit omöjligt, och det hade stått i strid med den konstitutionella praxis som faktiskt uppstått genom beslutet 1940, 1941 och 1942.

Sedan blir det en annan fråga, om inte kyrkomötets yttrande eller dess samtycke bör inhämtas, även om icke lagen behandlas i den form som 87 § 2 mom. regeringsformen anger. Den frågan har också varit uppe i tredje lagutskottet. Eftersom man ännu inte vet, hur Kungl. Maj:t kommer att göra, torde det emellertid inte tillhöra tredje lagutskottet att fälla något yttrande i den frågan. Om det nu skulle vara riktigt, att kyrkomötet skall höras eller ge sitt samtycke, och detta inte sker, blir det ett spörsmål som konstitutionsutskottet har att taga upp jämlikt de paragrafer i grundlagarna som bestämma dess verksamhet.

Jag kanske bör nämna, att 1936 avgav

Ang. vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning.

första lagutskottet ett yttrande just beträffande hithörande spörsmål, men det yttrandet avgavs inte utan vidare, utan på grund av att till den proposition, som då behandlades, var fogad en bilaga med utredning i denna fråga, om kyrkomötet skulle höras eller inte.

Herr talman! Jag instämmer med herr Werner så till vida, att jag såsom enskild ledamot av kammaren vill uttrycka den förhoppningen, att Kungl. Maj:t ingående prövar detta svåra spörsmål, innan beslut fattas angående lagens promulgering. För min personliga del får jag säga, att jag hade nog tyckt att det hade varit så att säga rätare linjer, om man vid ändringar i lagen hade följt samma princip som vid lagstiftningen 1910 och 1932, då man bestämde sig för att kyrkomötets samtycke skulle inhämtas beträffande hela lagstiftningen, men det kan i det spörsmålet råda olika meningar. Däremot kan man vara ense om att i den konstitutionella fråga, som det här närmast är tal om, en noggrann undersökning göres.

Herr NILSSON, BROR: Herr talman! För min del finner jag det egendomligt, att man i detta lagförslag avviker ifrån de grundtankar som voro bestämmande, när man 1932 återförde förvaltningsrätten av de ecklesiastika jordarna till pastoraten. Det beslutet innebar ju, att pastoraten skulle få förvalta dessa egendomar, och den tid, som gått sedan dess, har ju burit vittnesbörd om att det har varit ett klokt beslut. Pastoraten ha visat sig vara fullt mogna för att utföra den förvaltningsplikten. Det synes mig därför underligt, att man genom detta lagförslag fråntar pastoraten bestämmanderätten på en så viktig punkt som när det gäller att själva utarrendera bostället. Enligt förslaget är det boställsnämnden, som skall sköta utarrenderingen, men boställsnämnden är inte detsamma som pastoratet. Det synes mig, som om den hittills följda vägen, då pastoratet självt fått utarrendera, föreslaget arrendator och underställt detta förslag boställsnämnden och stiftsnämnden, är en bättre och riktigare väg.

Det är en riktig tanke, att man här vill tillämpa de bestämmelser, som gälla för sociala arrenden, även på de ecklesiastiska arrendena, men detta kunde ske antingen genom bestämmelser i den sociala arrendelagen eller genom särskilda bestämmelser som de nu föreliggande. Det är inte nödvändigt att fördenskull taga ifrån pastoraten deras, som det synes mig, fundamentala befogenhet att själva arrendera ut sina boställen.

Med detta mitt uttalande vill jag inlägga en protest emot denna utveckling, som synes leda bort från 1932 års bestämmelser. I övrigt delar jag herr Werners uppfattning, att detta beslut borde underställas kyrkomötet.

Herr WERNER: Herr talman! Jag tror att herr Nilsson i Borås har något missuppfattat de förändringar som han har påtalat. Det är väl ändå så, att pastoraten aldrig haft rätt att själva bestämma arrendevillkoren. Den gamla lagbestämmelsen lyder på följande sätt: »Vid upplåtelse av löneboställe på arrende skall pastoratet upprätta och underställa boställsnämndens prövning och godkännande förslag till arrendekontrakt.» Beslutanderätten ligger alltså redan förut under boställsnämnderna. Jag kan medge, att den nya skrivningen kan ge anledning till det antagandet, att man är inne på att alltmer beröva pastoraten den förvaltningsrätt som tillerkänts dem genom 1932 års boställsordning, och jag skall villigt instämma i att om denna tendens är en verklighet, måste jag beklaga en dylik utveckling, men vad som här skett är ingen reell förändring i den nu gällande ordningen. I den nya förordningen står nämligen utsagt, att arrendevillkoren skola bestämmas vid ecklesiastik besiktning, som boställsnämnderna ha att verkställa, och att till denna ekonomiska besiktning skall kallas ombud för pastoratet, som då har att göra pastoratets synpunkter och intressen gällande. Det har ytterligare med mycket stor skärpa i utskottets utlåtande understrukits, att här icke skall ske något åsidosättande av pastoratets in-

Sammanjäkningsförslag ang. gräns mot allmänt vattenområde.

tressen, när det gäller att bestämma arrendevillkoren. Jag tror att den gjorda ändringen i skrivningen av lagtexten i propositionen har i någon mån missförståtts och misstolkats på kyrkligt håll, och jag ville begagna tillfället att konstatera, att någon förändring i förut bestående rättsförhållanden icke har skett.

Jag har egentligen begärt ordet för att säga något om den reservation, som har avlämnats här av vissa representanter för folkpartiet, nämligen utskottets ordförande, herr Holmbäck, samt herrar Stjärne och Åhman. Jag kan medge, att det kan ligga en del i vad reservanterna här säga, men utskottet har dock tvekat att lägga beslutsmässigheten om en förändrad disposition av lönebeställena hos stiftsnämnderna eller hos boställsnämnderna. Man kan ju inte dölja för sig, att det finns vissa skiftande tendenser hos stiftsnämnderna att i den mån som en jordbruksfastighet visar bristande förmåga att bära åbyggnadsbeståndet vilja nedlägga odlad jord och avrösa densamma till skog. Utskottet har ansett, att denna ändrade disposition av ett lönebeställe är en fråga av sådan vikt, att den oftast ändock genom besvär blir föremål för Kungl. Maj:ts slutliga prövning och att det då är lika bra, att saken får avgöras av Kungl. Maj:t, varigenom större enhetlighet åvägbringas. Även om jag i viss mån kan förstå och sympatisera med de synpunkter som gjorts gällande av herr Holmbäck och herr Nilsson, har jag dock vid det övervägande, som jag måste göra, huvudsakligen på grund av vissa erfarenheter anslutit mig till utskottsmajoriteten, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Beträffande den sista frågan är min uppfattning helt enkelt följande. Skall det verkligen vara nödvändigt, att Kungl. Maj:t skall bestämma en så lokalt betoad sak som om dispositionen av ett boställe skall ändras, då det i stiftsnämnden, som ju skulle vara det närmast underliggande organet, finns tre

ledamöter av fem, som äro utsedda av Kungl. Maj:t? Jag tycker att det är en centralisering till övermått att föra en sådan sak under Kungl. Maj:t.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den av herr Holmbäck m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Holmbäck* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den av herr Holmbäck m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid att flertalet röstade för ja-propositionen.

Sammanjäkningsförslag ang. gräns mot allmänt vattenområde.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets memorial nr 27, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande tredje lagutskottets utlåtande nr 22 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gräns mot allmänt vattenområde, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Sammanjämningsförslag ang. gräns mot allmänt vattenområde.

Genom proposition nr 59 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga bland annat ett vid propositionen fogat förslag till lag om gräns mot allmänt vattenområde.

I avgivet utlåtande nr 22 över propositionen samt i anledning av densamma väckta motioner hade tredje lagutskottet hemställt, under A), såvitt angick nyssnämnda lagförslag, att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda lagförslaget — måtte för sin del antaga ett i utskottets utlåtande upptaget förslag till lag om gräns mot allmänt vattenområde.

Utskottets förslag var i vad avsåg 2, 3 och 5 §§ nämnda lag av följande lydelse.

2 §.

Till fastigheterna hänföres i havet

1. allt vatten inom trehundra meter från fastlandet eller från ö av minst etthundra meters längd ävensom, på de ställen där den stranden följande kurvan för högst tre meters djup går längre ut, allt vatten inom denna djupkurva; samt

2. allt vatten, som har förbindelse med öppna havet allenast över vatten som nu sagts.

3 §.

Vid rikets östra och södra kuster från gränsen mot Finland till Listershuvud i Blekinge hänföres till fastigheterna tillika allt vatten, som väl har annan förbindelse med öppna havet än i 2 § 2 angives men ej av större bredd än en kilometer räknat från fastlandet eller från ö av minst etthundra meters längd.

Denna bestämmelse skall dock ej äga tillämpning beträffande vatten vid Gotland eller Öland eller vid andra öar, vilka från fastlandet helt skiljas av vatten som har förbindelse med öppna havet av större bredd än en kilometer räknat på sätt i första stycket sägs.

5 §.

I annat vattenområde än havet finnes allmänt vatten allenast i Väneren, Vättern, Hjälmaren och Storsjön i Jämtland. An-

gående dessa sjöar äge vad i 1—3 §§ är stadgat motsvarande tillämpning.

Vid utskottets utlåtande hade fogats reservationer, däribland under 2) en reservation av herr Nils A. Larsson m. fl. I dennas motivering hade bland annat gjorts ett uttalande av innebörd att de i utskottsforöslaget 2 och 3 §§ upptagna reglerna borde fördelas på tre paragrafer. I reservationen hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del

dels antaga 2—4 och 6 §§ förslaget till lag om gräns mot allmänt vattenområde i följande lydelse:

2 §.

Till fastigheterna hänföres i havet allt vatten inom trehundra meter från fastlandet eller från ö av minst etthundra meters längd ävensom, på de ställen där den stranden följande kurvan för högst tre meters djup går längre ut, allt vatten inom denna djupkurva.

3 §.

Vid rikets östra och södra kuster från gränsen mot Finland till Listershuvud i Blekinge hänföres till fastigheterna tillika allt vatten, som saknar förbindelse med öppna havet av större bredd än en kilometer, räknat från fastlandet eller från ö av minst etthundra meters längd.

Denna bestämmelse skall dock ej äga tillämpning beträffande vatten vid Gotland eller Öland eller vid andra öar, vilka från fastlandet helt skiljas av vatten som har förbindelse med öppna havet av större bredd än en kilometer räknat på sätt i första stycket sägs.

4 §.

Vid rikets östra och södra kuster från gränsen mot Finland till Listershuvud i Blekinge hänföres till fastigheterna dessutom allt vatten, som har förbindelse med öppna havet allenast över vatten som enligt 2 eller 3 § tillhör fastigheterna.

6 §.

I annat vattenområde än havet finnes allmänt vatten allenast i Väneren, Vättern, Hjälmaren och Storsjön i Jämt-

Sammanjämningsförslag ang. gräns mot allmänt vattenområde.

land. Angående dessa sjöar äge vad i 1—4 §§ är stadgat motsvarande tillämpning.

dels ock med den ändrade beteckningen 5 och 7—9 §§ antaga de av utskottet föreslagna 4 och 6—8 §§ samma lag.

Enligt utskottet tillhandakomna utdrag av kamrarnas protokoll hade kamrarna vid behandling av utskottets ifrågavarande utlåtande stannat i olika beslut, så vitt angick ovan intagna paragrafer, i det att första kammaren beslutat godkänna det av utskottet tillstyrkta lagförslaget i dess helhet, medan andra kammaren beslutat godkänna 2—4 §§ samt 6 § i den lydelse, som föreslagits i reservationen av herr Nils A. Larsson m. fl.

Med anledning härav hade utskottet, i syfte att åstadkomma sammanjämkning mellan kamrarnas beslut, i det nu föreliggande memorialet hemställt, att kamrarna, med frånträdande av sina beträffande tredje lagutskottets utlåtande nr 22 fattade beslut, såvitt anginge förslaget till lag om gräns mot allmänt vattenområde, måtte för sin del antaga utskottets förslag i fråga om nu nämnda lag med den ändringen, att 2 § erhöles följande lydelse:

Till fastigheterna hänföres i havet

1. allt vatten — — — (lika med utskottets tidigare förslag) — — — djupkurva; samt

2. allt vatten, som har förbindelse med öppna havet allenast över vatten som nu sagts;

dock att ej på grund av vad under 2 upptagits vatten vid Bohusläns kust från Gullmarsfjorden till och med Hakefjorden må hänföras till fastigheterna.

Reservation hade anmälts av herrar Werner och Andersson i Dunker, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr WERNER: Herr talman! Jag har vid detta utskottsutlåtande fogat en reservation för att få tillfälle att till kammarens protokoll ge uttryck för mycket starka betänkligheter emot det sammanjämningsförslag som tredje lagut-

skottet här erbjuder kammaren. Jag vill erinra om att i utskottets tidigare av kamrarna antagna förslag hade de speciella förhållanden, som råda på västkusten, i mycket hög grad beaktats därigenom att fisket praktiskt taget lämnats helt fritt ända inpå markägarens strand. Vad som nu sker är att man inom ett visst begränsat område upphäver den s. k. enklavregeln, som bestämmer att ett sund av mindre än 600 meters bredd icke längre skall få inrama enskilt vatten. Man har i sammanjämningsförslaget brutit ut den del av västkusten, som närmare angives här i utskottsutlåtandet. Detta område innehåller mycket långsmala fjordar, som tränga långt in i landet, och om nu enklavregeln för detta område sättes ur funktion, innebär detta att dessa fjordar komma att innanför de sund, som äro mindre än 600 meter och som komma att utgöra enskilt vatten, klyvas så att de komma att likna ett pärlband, där långsträckta allmänna vatten, avskilda av enskilt vatten, komma att ligga i en lång rad efter varandra. Vilket förnuftigt ändamål en sådan anordning skall tjäna, har jag icke kunnat begripa, men vad som kommer att ske här är att den mycket betydande ersättningsskyldighet, som blir en följd av utskottets tidigare förslag och riksdagens beslut om en avlösningsskyldighet av vissa enskildas fiskerätt, nu kommer att ytterligare ökas utan att detta, vad jag kan finna, kan tjäna något som helst praktiskt ändamål. Genom att strandägarens förut lagstadgade rätt till vatten enligt de redan fattade besluten i vissa fall upphäves och vattnet blir allmän egendom komma helt säkert mycket betydande ersättningsanspråk att uppstå. Oavsett vad som i praxis eller enligt hävd tillämpats — man har gjort gällande, att på västkusten den äldre danska rätten fortfarande respekteras — finns det i verkligheten ingen annan lagstiftning för västkusten än den som finns i de allmänna bestämmelser, som reglera rätten till vattnet vid alla Sveriges kuster. Till förut antydda ersättningsanspråk kommer nu ersätt-

Sammanjämningsförslag ang. gräns mot allmänt vattenområde.

ning för vissa områden i de fjordar, som gå upp till Uddevalla, vilka enligt denna kompromiss komma att innehålla allmänt vattenområde som förut betraktats såsom inomskärsvatten eller enskilt vatten. Härigenom ökar den kostnad som statsverket har att bestrida.

Jag har med detta velat till kammarens protokoll anteckna, att jag hyser mycket starka betänkligheter emot dels den lösning som har skett när det gäller fastigheternas gränsförhållanden på västkusten och dels den lösning av fiskerättsfrågan som redan är antagen av riksdagen. Särskilt om de enskildas rätt ytterligare skall inskränkas.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr SPETZ: Herr talman! Det torde vara på det sättet, att någon särskild rättslig eller principiell grund för att avskilja vissa uppräknade fjordar vid den mellersta bohuskusten inte finnes. Utskottet torde inte heller på något sätt kunna motivera sitt förslag ur de synpunkterna, utan motivet torde vara rena kompromisshänsyn.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka avslag på detta sammanjämningsförslag, men icke alls med de betänkligheter, herr Werner anförde, som motivering. Min åsikt är i stället, att enklavregeln över huvud taget icke skulle ha gällt på västkusten, och det blir inga avlösningskostnader där, då jordägarna inte kunna åberopa någon rätt.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Utskottet har här haft att göra en politisk kompromiss mellan den ståndpunkt, som första kammaren intagit, och den, som andra kammaren intagit. Första kammaren ansåg ju, att enklavregeln skulle gälla för västkusten och utmed större delen av Skånes kust, under det att andra kammaren ville ha bort den för dessa kuststräckor. Utskottet har då ansett, att en kompromiss skulle kunna sökas efter den linjen, att enklavregeln inte skall gälla för de stora fjordarna i Bohuslän

men däremot för kuststräckorna i övrigt. I de stora fjordarna mellan Lysekil och Marstrand skulle det alltså bli fritt vatten, medan däremot enklavregeln skulle gälla på andra ställen utmed västkusten och utmed skånekusten.

Herr Werner sade att det genom enklavregelns borttagande för de stora fjordarna skulle uppkomma en ersättningskyldighet för kronan. Jag tror inte att just det beslut, som ligger i ett bifall till utskottets sammanjämningsförslag, kan medföra någon ersättningskyldighet, ty frågan gäller endast vattenområdena i mitten av vissa fjordar. Vi böra observera, att fisket där redan tidigare är fritt, att det bara kan gälla jakten och att denna där representerar ett mycket obetydligt värde. Jag tror alltså att man kan se bort från den synpunkten.

Vad angår den andra synpunkten, att enklavregeln över huvud taget inte borde få gälla på västkusten, alltså den synpunkt som herr Spetz anført, medger jag villigt, att vissa vatten, som bli enskilda nu, skulle bli allmänna, om enklavregeln inte gällde på västkusten. Men det är fråga om vattenområden, som äro av mindre betydelse; det blir ibland fråga om vattenområden, som ligga djupt inne i landet eller i en ögrupp, där vattnet i övrigt blir enskilt. Och jag tror att det ur lantmäteriteknisk synpunkt skulle bli besvärligt, om dessa vattenområden skulle göras allmänna. Redan det förhållandet, att man gjort vattenområdet i de stora fjordarna mellan Lysekil och Marstrand till allmänt, samtidigt som man har regeln att vattnet närmast stranden skall vara enskilt, kommer att medföra vissa besvärligheter ur lantmäteriteknisk synpunkt, vilka herr Werner var inne på.

Vad Kungsbackafjorden angår, som är ett betydande vattenområde på västkusten, där enklavregeln skulle gälla, är inloppet dit större än 600 meter, varför vattnet där även med utskottets skrivning kommer att bli allmänt med undantag för vissa delar.

Vad Idefjordens vatten angår blir det enskilt enligt utskottets förslag. Men om enklavregeln inte skulle gälla där,

Sammanjämningsförslag ang. gräns mot allmänt vattenområde.

skulle det bli på det sättet att man först, räknat från fjordens mynning, som ju är mycket smal, skulle få ett enskilt vattenområde och sedermera, där fjorden på andra sidan Svinesundsbron vidgar sig inåt landet, på den svenska sidan få ett långsmalt bälte av några hundra meters bredd — jag tors inte säga, om det är 200 eller 300 meters bredd — som skulle bli allmänt vatten. Huruvida det skulle vara lämpligt, torde kunna diskuteras.

Här gäller det som sagt, herr talman, ett politiskt kompromissförslag, och jag vågar hemställa, att kammaren ville ta det. Om vi inte kunna komma till en kompromiss nu, tror jag att hela lagförslaget faller.

Herr UHLÉN: Herr talman! Det torde vara uppenbart att herr Werner i mycket hög grad överdriver den ersättning, som eventuellt skulle kunna krävas med anledning av ett beslut i enlighet med vad utskottet här föreslagit. Det vattenområde, som det är fråga om, bildar just den slinga, som omramar öarna Tjörn och Orust, såsom herr Spetz påpekade, när vi behandlade huvudfrågan. Det förvånar mig därför, att han nu yrkar avslag på detta förslag, som innebär ett tillmötesgående i betydande mån av vad herr Spetz då önskade.

Jag ber att få göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att denna långa slinga av vattenområden, som omsluter de två nu nämnda öarna och som sträcker sig med en spets ända upp till Uddevalla, jämte hela Gullmarsfjorden, vilken det ju också är fråga om, äro allmänna farleder. Det är fullkomligt självklart, att något storfiske inte kan bedrivas i en farled, som bara bitvis, om man undantar Hakefjorden, har ett avstånd mellan stränderna som överstiger 600 meter. Det går över huvud taget inte att bedriva något storfiske där. Följaktligen ha jordägarna där huvudsakligen varit hänvisade till fiske vid stränderna, och detta fiske få de självklart behålla, eftersom de ha samma rätt som andra att fiska på allmänt vatten. Den som äger stranden har alltid en fördel framför

andra, och han får till på köpet den lilla utökade fördel, som det kan innebära, att han kan få utsträcka användningen av sina fångstredskap även till de områden, som tidigare varit enskilt vatten och som alltså tillhört hans grannar.

Jag vill understryka, att begreppet allmänt vatten inte innebär att jordägare vid vattnet bli förbjudna att fiska där; de ha samma rätt som andra att fiska. Denna rätt tror jag är tillräcklig för att de skola kunna bedriva det husbehovsfiske, som huvudsakligen har bedrivits av jordägarna i dessa områden.

När utskottet behandlade denna sak, satt vid bordet på andrakammarsidan en bohushänning — närvarande här i kammaren just nu — som råkar vara jordägare vid ett av dessa vatten. Han förklarade, att alla de ersättningsanspråk, som det kan bli fråga om, inte äro större än att han personligen, trots det att han inte tillhör de rika människorna i detta land, skulle kunna åtaga sig att betala ersättningarna. Detta bestreds av vissa ledamöter i utskottet, men han vidhöll, på grund av den kännedom han har om folkstämningen där nere, att det inte kan bli fråga om större ersättningsanspråk än att han personligen skulle kunna betala beloppen. Detta betyder att det praktiskt taget inte blir några ersättningsanspråk att tala om.

Nu gäller det emellertid även frågan om sjöfågelsjakten på detta område. Vid bedömandet av den måste man beakta den omständigheten att i området går allmän farled. Utan att äga närmare kännedom om förhållandena kan man utgå från att vid en allmän farled i ett vattenområde, vars bredd med undantag av Gullmarsfjorden och Hakefjorden endast bitvis överstiger 600 meter, kan det inte bli fråga om någon nämnvärd sjöfågelsjakt. Sjöfåglar i allmänhet slå sig inte ned vid farlederna. Det kan möjligen hända att sådana fåglar göra det som man kan beteckna såsom halvtama, d. v. s. sådana som de änder som ligga härute på Strömmen. Det kan sålunda inte bli fråga om några större ersättningsanspråk på grund av förlorade

Sammanjämningsförslag ang. gräns mot allmänt vattenområde.

möjligheter till sjöfågelsjakt, eftersom sjöfågelsjakten inom dessa områden är ganska minimal. Jag har till på köpet låtit mig berättas, att man i Bohuslän över huvud taget inte skjuter halvtama änder; man betraktar t. o. m. ejdern, som håller till ute på de stora vattnen, som en nästan alltid fridlyst fågel.

Jag har velat framföra dessa synpunkter för att påvisa att herr Werners tal om betydande ersättningsanspråk utan minsta tvivel är mycket överdrivet. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WERNER: Herr talman! Jag vet inte, om herr Uhlén uppfattat mitt första anförande, vari jag klart angav, att genom tidigare beslut fisket är fritt utmed hela västkusten. Det är alltså inte fråga om en avlösningsskyldighet rörande fisket, utan vad det rör är de rent lantmäteritekniskt trassliga förhållanden, som måste uppstå, när en lantmäterimyndighet skall dra upp en gräns 300 meter utanför stadigt djup av tre meter utmed den trasiga strandkant, som fjordarna bilda, och att inne i fjordarna lämna ett litet smalt bälte av kanske kort utsträckning såsom allmänt vatten. Vad jag efterlyste var vilken vettig mening som kan ligga i ett sådant kompromissförslag. Det framstår för mig såsom alldeles outrett och obegripligt.

Jag skall anknyta till herr Spetz' mycket kategoriska påstående, att jordägarna inte ha någon vattenrätt vid dessa strandområden. Det står så i protokollet, och det var det som herr Spetz sist sade. Varifrån har han hämtat detta? De kartor, som förelågo inför utskottet, visade, att dessa inomskärsvatten i mycket stor utsträckning voro delade genom uppdragna gränser samt tillagda vissa hemman och vissa härader, och följaktligen — jag tror att detta också verifierades av utskottets ordförande herr Holmbäck, som väl får anses vara sakkunnig — måste dessa vatten i allra största utsträckning, med vissa undantag, betraktas såsom inomskärsvatten och enskilda vatten.

Jag tror också att det bragelöfte, som en viss ledamot från andra kammaren lämnade inför utskottet, att själv betala dessa avlösningssbelopp, är ett mycket fördelaktigt löfte för staten, försåvitt det i verkligheten kan infrias. Framtiden får väl utvisa, vem som får rätt här. När juristerna börja hålla sammanträden med strandägare och åtaga sig att i massaktioner föra vederbörandes talan emot staten, är det antagligt, att de privata tillgångar, som sålunda skulle ställas till förfogande, inte räcka till.

Herr ANDERSSON, KARL: Herr talman! Då jag råkar vara bosatt vid ett av de vatten på västkusten, som det här gäller, vill jag säga några ord, men jag skall fatta mig kort.

Vi, som bo där, uppfatta ju i allmänhet inte denna nya lagstiftning som ett ingrepp i den enskilda äganderätten utan i stället som ett ingrepp i den allmänna förfoganderätt, som tidigare har varit gällande.

Det är uppenbart att vi ur våra synpunkter och med hänsyn till den gamla tradition, som speciellt i Bohuslän har gällt ända från den norska tiden, helst hade sett, att man hade fått en annan lagstiftning där i fråga om strandvatten. Emellertid är det ju så att fisket för västkusten och skärgårdsbefolkningen är det väsentliga. Den här omhandlade lagen inskränker ju omedelbart inte någonting annat än jakträtten, men beträffande den blir det en inskränkning inte i den enskilda rätten att jaga utan i allmänhetens rätt att fritt utöva jakten, såsom den tidigare har bedrivits. Och hur den enskilde skall kunna styrka krav på ersättning för att ha lidit men, däri genom att han får ensam rätt till jakt, vet jag inte — det blir ju faktiskt så, att enskilda här få större rätt än de tidigare haft.

Jag hade således för min del helst sett, att hela västkusten hade kunnat uteslutas från enklavregelns tillämpning, men då det förslag, som här föreligger, är ett sammanjämningsförslag, och lagens ikraftträdande givetvis är beroende av

Om kompensation för skada å skog genom kraftledningars framdragande.

att kamrarna fatta enstämmiga beslut och vidare den beslutade lagen om fiskerätten är för oss det väsentliga, kan jag, herr talman, inte gör annat än be att få yrka bifall till det föreliggande sammanjämningsförslaget.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Blott ett par ord med anledning av vad som här i debatten sagts om rättsfrågan.

Efter utskottets sammanträde i detta ärende har jag varit nere på lantmäteriarkivet för att studera skifteskartor, vilka ligga till grund i rättsfrågan. Beträffande de delar av Bohuslän, som jag undersökt, äro lagaskifteskartorna från 1830-talet, och jag fann, att vattenområdena där i stor utsträckning inte brukat tagas med. Man kan emellertid knappast härav göra sig någon klar föreställning om hur det skulle dömas för närvarande. På en skifteskarta såg jag emellertid, att vattnet hade förts till fastigheter ända till ungefär 500 meters avstånd från stranden. Jag vill lämna denna upplysning i anledning av vad som här har sagts.

Herr SPETZ: Herr talman! Jag ber att så starkt jag kan få understryka vad herr Andersson i Rixö yttrat, även om jag inte kan instämma i det slut han kom till.

När herr Werner påstår, att det även på västkusten skulle finnas skifteskartor med vattenområdena inlagda, vill jag säga, att det i så fall måste vara fråga om mycket gamla handlingar. Jag har varit skiftesman under minst ett tjugotal år och vid många tillfällen varit med vid hemmansklyvningar ute vid havet. Därvid har jag emellertid funnit, att lantmätarna alltid ha vägrat att sätta någon gräns i havet, med den motiveringen att det inte finns någon bestämmelse om den saken.

Till herr Uhlén skulle jag vilja säga, att när jag i mitt anförande här i förra veckan särskilt pekade på Hakefjorden, så tog jag den fjorden bara som ett exempel, därför att jag visste, att herr

justitieministern — som jag nu känner — bodde vid den fjorden och alldeles särskilt kände till den. Men det var uteslutande som ett exempel, och samma sak som gäller Hakefjorden och Gullmarsfjorden gäller Brofjorden, Abyfjorden och Idefjorden. Jag skulle kunna räkna upp något trettiotal namn på fjordar eller sund i Bohuslän, som äro farled, där vattnet i alla tider varit fritt och allmänt, och jag kan inte på villkor begripa, varför det nu där skall läggas under enskild äganderätt.

Det är därför, herr talman, jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu föredragna memorialet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om kompensation för skada å skog genom kraftledningars framdragande.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 54, med anledning av väckta motioner om komplettering med skog av sådana fastigheter, som fått sitt skogsinnehav väsentligt förminskat genom framdragande av kraftledningar.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 121 av herr *Näs-gård* m. fl. och II: 139 av herr *Persson* i Norrby m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning och förslag angående komplettering med skog från statens domäner av sådana fastigheter, som fått sitt skogsinnehav väsentligt förminskat genom framdragande av kraftledningar.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 121 och II: 139 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Om kompensation för skada å skog genom kraftledningars framdragande.

Reservation hade anmälts av herrar *Tjällgren, Bror Nilsson* och *Boman* i Staf-sund, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr NILSSON, BROR: Herr talman! Eftersom jag vid detta utskottsutlåtande antecknat en blank reservation, ber jag att få säga några ord. Såväl utskottet som de myndigheter, till vilka den ifrågava-rande motionen har blivit remitterad, erkänna att det är ett stort problem som här föreligger. Det är ju fråga om den skogsmark, som tagits i anspråk för framdragande av våra stora kraftledningar. Dessa kraftledningsgator genom skogarna äro ju, som vi veta, 50—60 meter breda, och det är inte små arealer skogsmark som skogsproduktionen däri-genom blir berövad — tillsammans uppskattas de i vårt land till 103 000 hektar skogsmark.

Motionärerna ha här velat fästa statsmakternas uppmärksamhet på att många mindre brukningsdelar genom dessa stora kalgators framdragande berövas sin stödskog, och när ett mindre jordbruk med förhållandevis liten areal skogsmark berövas hela denna skog eller en del därav, så uppkommer vad vi här i denna kammare så mycket talat om, nämligen ett ofullständigt jordbruk, som innehavaren inte längre kan reda sig på, något som skapar ett socialt problem, som vi alla känna till. Då mena motionärerna, att eftersom statsmakterna ha tagit hand om detta problem och på lagstiftningens väg, såsom skedde år 1947, försökt att genom hjälpåtgärder rätta till sådana missförhållanden, så borde staten vara närmast att här träda in genom att släppa till av sitt skogs-innehav.

Motionärerna anse, att staten borde finna det angeläget att ersätta dessa jordbrukare för den för deras uppehälle nödvändiga skogsmark, som berövats dem, genom att, i den mån staten äger skogar så belägna att det kan ske — det är klart att det inte kan ske överallt — lämna skogsmark därifrån i ersättning. Vad motionärerna innerst inne syfta till är att få till stånd en utredning om i vad mån så kunde ske.

Utskottet säger visserligen, att en utredning föreligger om hur ersättning skall kunna utgå till sådana, som drabbas av markförlust på grund av framdragandet av dylika kraftledningar, men det är att märka att därvidlag är det fråga om att ersätta uppkomna skador med pengar, medan såväl motionärerna som jag mena, att en sådan sak som att man faktiskt blir berövad sin utkomst inte kan ersättas genom att man får ett engångsbelopp. Ty det kan ju inte begäras att det skall utgå ersättning med så stort belopp att den, som fått sitt jordbruk på detta sätt förvandlat till ett ofullständigt jordbruk, och sedan bli-vande innehavare därav skulle för all framtid vara täckta för den skada fastig-heten lidit.

Detta problem, herr talman, beröres även i nästa punkt på vår föredragnings-lista, och därför skall jag inte ta tiden i anspråk i fråga om det nu föredragna utlåtandet; jag får ju anledning att återkomma litet senare. Jag har, herr talman, intet yrkande.

Häri instämde herr *Tjällgren*.

Herr SUNDBERG, CARL: Herr talman! De olägenheter, som kunna drabba skogsägare vid framdragandet av kraftledningar över deras skogsområden, kunna vara betydande. Särskilt gäller detta, om kraftledningarna dragas fram längs efter ett smalt skogsskifte, kanske det enda som finnes till ett hemman. Hemmansägaren berövas då betydande delar av sin skogstillgång, varigenom vissa svårigheter kunna uppstå för honom.

Enligt lagen är det emellertid nu så, att den som drabbas av sådan skada skall få ersättning därför, så att han på annat håll skall kunna täcka sitt behov av virke. För dem, som en gång efterträda den nuvarande innehavaren av hemmanet, kan däremot det förhållande inträffa, som herr Bror Nilsson talade om, att det faktiskt kan komma att bli svårt för dessa senare innehavare att täcka sitt behov av virke. Dess bättre äro dock sådana fall ytterligt sällsynta.

Om ofullständiga jordbruks förstärkning med skog.

På grund härav och på grund av att några kronans skogar som avses att tillhandahålla ersättningsskog endast undantagsvis finnas i närheten av dessa kraftledninglinjer, men framför allt på grund av att samhället redan har ett instrument i sin hand i form av lantbruksnämnderna, som ha både möjlighet och skyldighet att klara upp en sådan här sak, när den undantagsvis förekommer, anser jag att det inte finnes fog för att ytterligare utöka den redan befintliga rika floran av lagstiftningsbestämmelser på fastighetsbildningens område. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERBERG: Herr talman! Innan utskottet behandlade de motioner, som här föreligga, hade dessa remitterats till vissa myndigheter. Även av remissvaren framgick, att det var omöjligt att med stöd av motionerna begära en utredning.

Exempelvis domänstyrelsen sade mycket kraftigt ifrån, att enligt styrelsens mening förslaget var omöjligt att realisera: »Enbart en överblick å en generalstabskarta, varå en stamlinje och statens skogsinnehav utlagts, ger tydligt vid handen, att det av motionärerna framförda förslaget är orimligt.»

Skogsstyrelsen har inte yttrat sig så klart, men styrelsen säger bland annat, att den »är ingalunda främmande för att numera större aktsamhet än tidigare iakttages vid kraftledningars framdragande». Styrelsen ifrågasätter lämpligheten av att en utredning — om en sådan skulle komma till stånd — utföres av de i motionerna nämnda ämbetsverken.

Lantmäteristyrelsen går också emot en utredning och anser, att frågan bör lösas i samband med andra frågor rörande den yttre rationaliseringen av ortens jordbruksfastigheter.

När man på sätt som här har skett föreslår en utredning, bör man försöka välja framkomliga vägar. De hörda myndigheterna och utskottet ha nu kommit till att det är omöjligt att finna en lösning enligt motionärernas linje, och ut-

skottet har därför kommit till det resultatet, att motionerna icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr talman! Jag skall också be att få hemställa om bifall till utskottets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om ofullständiga jordbruks förstärkning med skog.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 55, med anledning av väckta motioner om förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 329 av herr *Gränebo* m. fl. och II: 398 av herr *Hedlund* i Rådomb. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam och allsidig utredning om hur och på vad sätt de ofullständiga jordbruk, som saknade nödig skogsmark, skulle kunna — där förhållandena så medgäve — förstärkas genom att tillföras skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav samt på vilket sätt staten borde medverka till finansieringen av dylik förstärkning med skog.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 329 och II: 398 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Bror Nilsson* och *Boman* i Stafsund, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte bifalla de likalydande motionerna I: 329 och II: 398.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN: Herr talman! I de motioner, som behandlats i jordbruksutskottets förelig-

Om ofullständiga jordbruks förstärkning med skog.

gande utlåtande, hemställes om utredning på vad sätt de ofullständiga jordbruk som sakna nödig skogsmark må kunna tillföras skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav, där förhållandena så medgiva, samt på vilket sätt staten bör medverka till finansieringen härav.

Det är ett gammalt önskemål, som härmed åter föres fram, nämligen om förstärkning av de i skogshänseende svaga jordbruk som vi ha på många ställen här i landet, särskilt i Norrland, och det är framför allt det mindre jordbruket i de skogrika trakterna som det här gäller. Den fördelning av jord och skog som nu förekommer är i många avseenden otillfredsställande. Tidigare har det nog varit bättre, men förutvarande ägare till jordbruksfastigheterna avhände sig i många fall, ofta för en ringa penning, skogen till skogsbolagen, vilket har blivit till förfång för jordbruket och deras innehavare. Frågan har ju behandlats i riksdagen tidigare, senast vid 1947 års riksdag i samband med beslutet om åtgärder för rationalisering av jordbruket här i landet. Frågan har också mången gång förts fram av sociala reformatorer, och man har diskuterat vad som kunde göras för att förbättra förhållandena för dessa skogs- och jordägare.

Bristen på skogsmark blir framför allt kännbar i trakter där skog förekommer. Där bli ju de som sakna skog sämre ställda än grannarna som ha skog, och där är ofta jordbruket över huvud taget sämre ställt än jordbruket på slätterna — det rör ju mest Norrland. Där kan man heller icke odla så värdefulla och givande grödor som å slättbygden, och ofta blir ju skörderesultatet sämre. Det är därför som även dessa jordbrukare borde ha tillgång till skogsmark. Jord och skog höra ihop. Det ha de gjort sedan gammalt, och man bör göra vad som kan göras för att förbättra dessa förhållanden. Riksdagen beslöt visserligen år 1947 angående jordbruksrationaliseringen, men det är knappast tillräckligt för att avhjälpa dessa missförhållanden, och för övrigt går det ganska sakta i fråga om tilldelning av skog till skoglösa jordbruk

i Norrland. Det är därför vi ha föreslagit, att man skall undersöka vad som kan göras. Här har endast begärts en utredning. Det är inte fråga om att utan vidare ta skogsmarken från bolagen, utan endast om att utreda på vilket sätt dessa skulle kunna tillföra skoglösa jordbruk skogsmark utan alltför stort förfång för skogsägarna.

Av skogsstyrelsens i utlåtandet intagna yttrande framgår, att det inte skulle behövas mer än cirka en halv miljon hektar skogsmark för förstärkning av ifrågavarande jordbruk och att den skog som äges av skogsbolagen och staten utgör tillsammans 7 miljoner hektar. Det skulle alltså inte erfordras så stor del av detta skogsinnehav till förstärkning av de skoglösa jordbruket. Den skogsmark som behövs för förstärkningen bör ju helst ligga ganska nära byarna och gårdarna, medan avlägset liggande skogskomplex mycket väl lämpa sig för stora bolag och staten. Det borde vara möjligt att sälja en del av den nära bebyggelsen belägna skogsmarken till enskilda skogsägare. Där missförhållandena äro som störst har det gått till så, att de enskilda jordbrukare, som ägt skogsmarken, icke varit tillräckligt förtänksamma utan på ett eller annat sätt — mången gång under förhållanden, som det inte är tilltalande att sprida ljus över — avhänt sig skogsmarken till bolagen. De ha i många fall sålt hela gården för en ringa penning, och sedan ha de eller deras barn fått köpa åter inägorna med en obetydlig skogsareal till. Dessa jordägare ha ju då kommit i en mycket sämre ställning än de hade tidigare. Från social synpunkt vore det även en fördel, om man kunde förbättra förhållandena för dem, så att de finge tillräckligt med sysselsättning och en tryggad försörjning och att ungdomen kunde stanna kvar vid jorden. Avflyttningen från landsbygden är ju för övrigt nu så stor, att den inger betänkligheter på många håll, och i städerna, framför allt Stockholm, har man mycket svårt att ordna inte minst bostadsförhållandena för de stora mängder av ungdom, som nu flytta dit. Inflyttningen till städerna kunde gärna gå något saktare.

Om ofullständiga jordbruks förstärkning med skog.

Men då bör man ju också göra något för att avhjälpa de missförhållanden, som jag här talat om.

Motionerna ha av utskottet hänskjutits för yttrande till bland andra domänstyrelsen — som förslaget berör ganska mycket — skogsstyrelsen och lantbruksstyrelsen. De båda sistnämnda ha i princip inte haft någonting att invända mot motionärernas förslag, även om de inte ha tillstyrkt en utredning för närvarande.

Domänstyrelsen har kritiserat några sifferuppgifter som anförts i motionerna. Bland annat beröres det belopp av 12 miljoner kronor, som beräknas skola inflyta till statskassan under innevarande budgetår från domänverket. Det är ju inte något stort belopp, och domänstyrelsen framhåller, att under föregående år ha de belopp som avlämnats till statskassan varit något större. Vidare vänder sig domänstyrelsen mot de siffror från skogstaxeringen, som återgivits i motionerna. Men vad domänstyrelsen därvid anför talar inte emot vårt förslag. Domänstyrelsen framhåller ju, att statens skogsmark många gånger ligger ofördelaktigt i avkastningshänseende och att man har lagt ned stora kostnader på dikning och skogsförbättring. Mot detta ha vi som motionärer inte något att erinra. Men faktiskt är ju det belopp som innevarande budgetår tillföres statsverket inte större än det jag nämnde. Därvid får man ändå ta i betraktande, att domänstyrelsen inte erlägger någon skatt till staten för de inkomster som inflyta, medan däremot den enskilde skogsägaren för motsvarande skogsmark erlägger betydande belopp till statskassan.

Mot domänstyrelsens framställning ha vi sålunda inte anledning att vända oss, ty den riktar sig ju inte mot motionerna utan är snarare i vissa avseenden en redogörelse för styrelsens förvaltning och en kommentar till vissa siffror i dessa. Siffrorna äro emellertid tagna dels från statsverkspropositionen, dels från riksskogstaxeringen. Vi göra ju inga kommentarer till siffrorna i annan mån än att vi vilja göra gällande, att även den enskilda skogsmarken nu ger ungefär

samma avkastning som skog i allmän ägo. Att så är fallet tror jag nog erkännes från olika håll. Förhållandena ha i detta avseende förändrats åtskilligt under senare år. Även om en del skogsmark, som nu äges av skogsbolagen och det allmänna, skulle överföras till enskilda jordbrukare, komme ju avkastningen härav ändå att tillföras skogsindustrien, och de industrier som nu i stor utsträckning äga dessa skogar behövede ej bli lidande.

Såsom läget är kan jag således inte se, att det bör kunna riktas någon särskild kritik mot vårt förslag. Om man är överens om att det är angeläget för det allmänna, att vissa jordbrukare få möjlighet att erhålla mera skogsmark, då återstår bara spørsmålet, på vilket sätt detta bäst skall tillgodoses. Vid våra överväganden ha vi inte funnit något bättre sätt än det vi föreslagit. Vidare skall ju enligt det beslut som fattades av 1947 års riksdag även skog i enskild ägo kunna användas för förstärkning av i detta hänseende svagt ställda jordbruk. Men det kan icke ske i tillräcklig omfattning. Och man bör även gå fram med en viss hänsyn, vare sig det är fråga om skog från det allmänna eller från enskilda, vilket även framhålles i motionerna. Vi skulle helst se att åtgärderna genomföras på frivillighetens väg.

I pressen har under de senaste dagarna gått en notis om att ett större skogsbolag här i landet håller på att sälja betydande arealer av sin skogsmark till enskilda jordägare efter förslag, som upprättats i samarbete med myndigheterna. Det vore önskvärt, att man kunde gå den vägen. Det borde inte vara helt uteslutet och borde ligga även i de enskildas intresse.

Utskottet har inte ansett sig kunna tillstyrka vårt förslag. Utskottets yttrande är mycket knapphändigt. Man skulle kunna säga, att utskottet har fallit tillbaka på beslutet vid 1947 års riksdag. Detta beslut innebär, att skogsmark, ägd av det allmänna eller skogsbolag, skall vara jämställd med skogsmark i enskild ägo, när det gäller skyldighet att avstå mark. Principiellt låter detta kanske mycket

Om ofullständiga jordbruks förstärkning med skog.

bra. Men om man undersöker, hur bolagen ha förvärvat sina skogar, finner man nog anledning att vidtaga särskilda åtgärder i fråga om dem.

Jag anser, herr talman, att denna fråga nationellt sett är av mycket stor betydelse, och jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande.

I detta anförande instämde herr *Andersson, Lars*.

Herr **NILSSON, BROR**: Herr talman! Eftersom jag har fogat en reservation till detta jordbruksutskottets utlåtande, skall jag be att få säga ytterligare några ord i denna sak.

Redan gamle kung Gösta var angelägen om att hemmansklyvningen på hans tid icke gick för långt. Han vände sig upprepade gånger däremot och framhöll vikten av att på varje hemman satt en besutten bonde. Samma tankar ha legat till grund för vår jorddelning under århundradena närmast därefter, de århundraden varunder bondgården var det svenska rikets både sociala och ekonomiska grundval. Men det kom sedan en tid, då det vakande ögat över denna nationens grundval liksom blundade. Det var mot slutet av 1800-talet och i början av det sekel som nu är inne, då man genomförde en jorddelningslag med det s. k. avsöndringsinstitutet — som tillät avsöndringar snart när hur som helst, utan beaktande av att det skulle kvarstå ett bärkraftigt hemman — och då de stora skogsbolagen kommo och gjorde sina förvärv och förstörde tusentals goda hemman här i landet. Det finns t. ex. ett bolag i Värmland, som har slukat 2 000 bondgårdar.

Jag minns mycket väl från min barndom och ungdom, hur folk från bolagen kom till den by, där jag är född, och bjöd på böndernas skogar. Det vara bara att fråga: Vad kostar oxhagen? Denna var en del av en bondes hemman. Han kunde kanske för skogen och jorden där få lika mycket som hypoteket på gården, och det tyckte han var bra. Han tog pengarna och betalade hypoteket och

trodde han hade gjort en god affär. Men sedan kommo ju andra tider, då skogen fick ett helt annat värde och då kraven på standarden ökade, så att det inte längre gick bra att reda sig på den lilla bit odlad jord och skogsmark som var kvar. Man satt helt oförmodat på ett s. k. ofullständigt jordbruk. Det är inte så märkvärdigt, att det gick för våra fäder att dra sig fram på ett sådant jordbruk. Deras anspråk voro mycket små. Men efter hand som anspråken på levnadsstandard ha stigit har det ju visat sig, att det inte går att reda sig på dessa små hemman med blott litet åkerjord och litet skogsmark. Det har blivit ett socialt problem — vi erkänna ju alla, att det i våra dagar är ett mycket stort socialt problem — att återupprätta, om man så vill uttrycka det, den svenska bondgården i dess forna besuttenhet och bärighet. För min del anser jag detta vara ett av våra större sociala och ekonomiska problem i den tid vi nu leva i, och statsmakternas ståndpunktstagande senast år 1947 bevisar ju, att det allmänt erkännes, att det är så.

Då kan man ju tycka, att man skulle angripa problemet på ett sådant sätt, att man försökte rätta till de misstag som ha gjorts och de missförhållanden som ha uppstått och alltså försöka återupprätta de förstörda gårdarna. Jag försäkrar, att i min hemby skulle det vara det allra bästa — och det skulle vara en ganska enkel sak — att återföra oxhagen till den gamla gården. Då skulle bonden där reda sig gott. Och så är det på många tusental ställen här i Sverige: man skulle kunna upprätta bondgården. Att olägenheter därigenom uppkomma få vi kanske vitsorda. Visserligen säger lantmäteristyrelsen i sitt utlåtande över motionerna, att styrelsen inte finner det vara angeläget att värna om bolagens rätt, när de skola släppa till skog för komplettering av ofullständiga jordbruk. Men eftersom bolagen äro förhindrade, åtminstone utan Kungl. Maj:ts tillstånd, att åter förvärva jord, kan man ju i någon mån ömma för dem. Det är detta som motionerna ytterst syfta till, nämligen att göra det lättare för bolagen att

Om ofullständiga jordbruks förstärkning med skog.

bidra till att återupprätta en del av de förstörda bondgårdarna genom att ge bolagen en chans att förvärva en del av den statsägda jorden, att av statens skogar få vederlag för vad de släppa till för att sona gamla synder. Den tanken anser jag verkligen vara värd att beakta. Jag tycker riksdagen skulle fundera en smula på om inte denna väg kunde beträdas.

Nu vet jag väl, att det finns många som hålla styvt på att staten skall ha kvar hela sitt skogsinnehav. Men när man ser vad statskassan får in från statens skogar, böra betänkligheterna i någon mån försvinna. Ty om de enskilda skogarnas ägare skulle nöja sig med den inkomst från sina skogar som staten får från sina, vore de enskilda att beklaga. Jag hyser i varje fall inte några betänkligheter mot att staten släpper ifrån sig en del av sina skogar till förmån för de enskilda, vare sig det nu sker direkt, såsom åsyftades i de motioner vi nys behandlade, eller indirekt genom att överlåta skog till bolagen för att göra dem villigare att i sin tur avstå skog och därmed bidra till att återupprätta förstörda bondgårdar.

Herr förste vice talmannen sade i sitt anförande något om ett fall, där man lyckats förmå ett bolag att släppa till jord för att reparera sådana här skador. Jag är i tillfälle att närmare redogöra för detta fall, därför att det har timat i mitt verksamhetsområde. Det kan kanske intressera kammaren att höra något om detta. Jag skall därför berättat om det. Det gäller det s. k. Nissaforsområdet. Det är ett område på 5 443 hektar skogsmark. Det har tidigare ägts av en av våra äldsta adelsätter men kom i andra händer, och så fick ett bolag — Hyltebruks aktiebolag — förvärva det i andra hand. Eftersom vi sedan 1925 ha en lag, att bolag icke kan förvärva jord utan Kungl. Maj:ts tillstånd, har bolaget gått in till Kungl. Maj:t med begäran att få verkställa detta köp. Kungl. Maj:t har helt naturligt fäst villkor vid ett eventuellt tillståndsgivande och sagt, att det får utredas, i vad mån det kan finnas ofullständiga jordbruk inom området, som behöva till-

skottsjord. En sådan utredning har nu verkställts, dels av lantmäteriet — det fanns inte ordentliga kartor över området — dels av lantbruksnämnderna i Jönköpings och Södra Älvsborgs län. Denna utredning är färdig och inlämnad till Kungl. Maj:t, och den innehåller i stort sett följande:

Det fanns ett 500-tal jordbruksfastigheter inom området, men av dessa behövde inte alla tillskottsjord. Över 50 hade dock sådant behov. När man skulle fastställa, hur mycket skogsmark de behövde, gick man ut från att de borde ha så mycket skog, att den årligen kunde ge 100—120 m³ fast mått. Ett jordbruk med 10 hektar odlad jord anser man behöva denna mängd skog, och fanns där mindre odlad jord, ökades behovet av skog. Bebyggelsen är gles — inte så gles som uppåt Norrland men ganska gles för att vara i södra Sverige. Man har då velat bevara även de små jordbruken, som bara ha 4—5 hektar odlad jord. Deras bärkraft har man velat behålla genom att tilldela dem skog. Riktiga småställen, torpställen, har man betraktat som stödjordbruk och icke tilldelat någon skog. Det fanns ett och annat sådant.

Efter dessa normer har man lagt upp skiften och erbjudit 52 fastighetsägare att köpa skogsmark. Man har också kommit till ett pris på skogen på rot på skiftena. Medelpriset är kronor 10,50 per kubikmeter. Det ha bönderna varit villiga att betala. 42 ha redan skrivit kontrakt om de skiften de skola ha, och i några fall köpa lantbruksnämnderna ställena tills vidare för att hålla dem tillgängliga åt hugade spekulanter. Hela den från bolaget köpta jorden går till 1,2 miljon kronor, och den upptar ändå inte mer än en fjärdedel av hela arealen. Om bolaget, som vi få ta för givet, godkänner detta och avhänder sig denna mark, har det ändå i behåll tre fjärdedelar av komplexet och får sålunda ett stort och betydelsefullt skogsområde.

Det var ett exempel på hur man kan göra. Jag är säker om att flera sådana fall skulle kunna förekomma här i riket,

Om ofullständiga jordbruks förstärkning med skog.

om man ginge fram klokt och saktmodigt och förståndigt och om bolagen visade villighet att i någon mån ställa till rätta det som förstörts i gångna tider samt staten visade samma villighet att kompensera bolagen för ett sådant välförhållande.

Man säger här, att vi ha en lagstiftning, vi ha lantbruksnämnder, som skola reda upp det, och vi ha till och med gått så långt, att vi ha tillåtit expropriation av skogsmark från både bolag och stat — det heter, att om staten äger jord, som ligger så till, att expropriationsrätt skulle kunna förekomma om ägaren vore enskild, så bör staten släppa till den skogen. Men var och en som arbetat med dessa frågor — och det har jag ju gjort åtskilligt i mina dar — förstår, att det lagrummet är mycket litet värt. Under de år som lantbruksnämnderna varit i verksamhet, ha de blott i ett fåtal fall begärt hos Kungl. Maj:t att få verkställa expropriation. Jag tror, att lantbruksnämnderna i mycket få fall komma att tillgripa en så exceptionell åtgärd som denna expropriationslag medger. Därför behöfve det ordnas på ett förnuftigare och enklare sätt, och det är det som motionen i första hand syftar till. Vi hoppas, att denna tanke så småningom skall mogna och vinna terräng i de kretsar den berör, oaktat jag förstår, att det för dagen reses motstånd. Vi ha i utskottet märkt motstånd från högerhåll, när det gäller bolagsjorden, och vi ha kanske mött motstånd från vänsterhåll, när det gäller av staten ägd skog. Då kan det kanske synas svårt att få fram några nya tankar på området, men vi skola från bondeförbundshåll ideligen fortsätta att föra fram dessa tankar.

Jag ber närmast, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

Herr STEN: Herr talman! Denna debatt skulle för mig kunna bli något av en bönhörelse. Jag har mer än en gång tänkt, att de skogspolitiska problemen skulle vara värda en lika ingående och lika värdig debatt som den vi ägnade statskyrkan. Om man håller sig på det

materiella planet tycker jag i varje fall att det inte skulle vara att skjuta över målet, om man gjorde en jämförelse med fisket, som vi ju ägnade långa debatter förra onsdagen. Jag skall inte bestyrka min åsikt med några sifferuppgifter om dessa näringars olika betydelse ur folkhushållets synpunkt.

Här röra vi oss inom området för de grundläggande principerna i vår skogspolitik. Men en debatt därom skulle ha behövt ett bredare underlag än det som föreligger i det utskottsutlåtande vi behandla. Då jag inser, att det är förmätet av en enskild ledamot av kammaren att falla utskottet i ämbetet, skall jag inte ingå på att söka bredda grundvalen. Bristen kunde måhända i någon mån ha avhjälpts, om utskottet åtminstone hade tryckt lantmåteristyrelsens redogörelse för 1947 års riksdagsbeslut. Det talas om saken överst på sidan 11 i utskottets utlåtande. En sammanställning av de principiella uttalanden av skogspolitisk innebörd, som gjordes av 27-mannakommittén, i propositionen och utskottets utlåtande den gången, hade varit av stort allmänt intresse för, föreställer jag mig, även de kammarledamöter, som inte kunna påräknas ägna någon fortlöpande uppmärksamhet åt dessa frågor.

Utskottet kan naturligtvis alltid försvara sig med att det har inskränkt sig till att besvara motionen. Men det tycks utskottet inte heller ha gjort, åtminstone på en viktig punkt, som diskussionen i motionerna och remissyttrandena har rört sig om, nämligen vad man kan utläsa ur riksskogstaxeringens vittnesbörd om de olika skogsägargruppernas skogsvård. När man har tagit del av utskottets utlåtande, finner man, att här är den intresserade kammarledamoten hänvisad till att själv se efter vilka av de infordrade remissyttrandena som slå ihjäl varandra eller som eventuellt överensstämma. Man får i det hänseendet ingen ledning av utskottet eller någon av dessamma anlitad sakkunnig myndighet.

Riksskogstaxeringens ledare professor Hagberg har citerats på ett ställe på sidan 7, när det gäller Kopparbergs län. I domänstyrelsens yttrande åberopas, att

Om ofullständiga jordbruks förstärkning med skog.

han i sin redogörelse för riksskogstaxeringen i detta län beträffande virkesförrådets storlek inom olika skogsägargrupper särskilt har understrukit, »att det låga virkesförrådet å kronoskogarna och övriga allmänna skogar svarar mot betydligt lägre boniteter än å de enskilda skogarna». Detta har där anförts i syfte att kritisera det sätt, varpå man i motioken har utnyttjat materialet. Men det kan även bestyrka tesen, att det egentligen inte är så mycket skillnad mellan de olika ägargruppernas skogsvård att det kan föranleda någon stor politisk strid.

Om jag mera i förbigående får tillägga några ord just i anslutning till riksskogstaxeringens lärdomar, skall jag hämta dem ur en undersökning, som avser Färila-Kårböle socken i Hälsingland. Man har där undersökt skogsbruket i samband med den regionplanering på jordbrukets område, som man sysslar med. Jag skall bara anföra några av de korta kommentarerna till några av de över 40 tabeller, som där finnas.

Om hur den produktiva skogsmarken på hemmansägar- och aktiebolagsskogar är fördelad på åldersklasser står det i kommentaren: »Av tabellen framgår, att det icke föreligger någon nämnvärd olikhet beträffande skogens åldersklassfördelning hos båda skogsägargrupperna. Detsamma kan sägas angående bonitets- och slutenhetsklasser.» Här är alltså utgångsläget tämligen lika. När det gäller kubikmassans fördelning på olika skogsägargrupper står det: »Hemmansägareskogar utvisa något högre kubikmassa än aktiebolagsskogar. Högst är dock kubikmassan i statens och övriga allmänna skogar.» För fullständighetens skull kan man här skjuta in, att de sistnämnda inte utgöra så stor procentuell andel inom det undersökta området. I fråga om kubikmassan på hemmansägar- och aktiebolagsskogar, fördelade på åldersklasser, står det, att den »visar inga betydliga skillnader mellan olika skogsägaregrupper». Detsamma är fallet beträffande kubikmassans fördelning på diameterklasser och på trädslag. I fråga om otillfredsställande beståndsbehandling under

den senaste tioårsperioden på hemmansägar- och aktiebolagsskogar står det: »Även här synes ej avsevärda skillnader mellan olika skogsägaregrupper föreligga. Dock kan man konstatera, att kalmarkerna i hemmansägareskogar ha blivit sämre behandlade. Däremot har äldre bestånd i hemmansägareskogarna blivit bättre behandlade än i aktiebolagsskogarna, beroende på större förekomst av restskogar i de senare.» I fråga om onormala bestånd fördelade på skogsägargrupper står det: »Aktiebolagsskogarna visa procentuellt något större förekomst av onormala bestånd än övriga skogsägaregrupper.» I fråga om orensade hyggen resumerar man: »Förekomsten av orensade hyggen visar sig vara betydligt större i hemmansägareskogar än i aktiebolagsskogar. Synnerligen anmärkningsvärt är detta beträffande äldre hyggen.» I fråga om utförda kulturer säger man: »Kulturernas areal är störst hos aktiebolagen. Således ha dessa procentuellt ca 3 gånger mera kulturer än hemmansägarna.» I fråga om avverkningsbeloppen för nästkommande tioårsperiod fördelade på skogsägargrupper säger man som ett allmänt omdöme: »Den föreslagna avverkningsbeloppen per hektar är mindre i aktiebolagsskogarna än i de övriga skogarna. Orsaken därtill torde vara, att aktiebolagsskogarna äro genomgallrade i större omfattning.» I fråga om arealen av föreslagna huggningåtgärder säger man också, att den »är procentuellt mindre i aktiebolagsskogar än i skogar tillhörande hemmansägare. Även detta torde bero på att de förstnämnda blivit mera genomhuggna än hemmansägareskogarna». Slutligen står det: »Behov av återväxtåtgärder i hemmansägareskogar är relativt sett något större än i aktiebolagsskogarna. Således utgör den årliga arealen av samtliga återväxtåtgärder i hemmansägareskogarna ca 25 ha och i aktiebolagsskogarna ca 23 ha per 1 000 ha produktiv skogsmark.»

Dessa uppgifter synas bestyrka tesen, att det inte är så stor skillnad mellan de olika gruppernas sätt att sköta sina skogar.

Som en god sammanfattning av den

Om ofullständiga jordbruks förstärkning med skog.

uppfattning, som jag har kommit fram till på detta område, skall jag be att få andraga ett dokument, som är väl känt även för jordbruksutskottet eller åtminstone vissa av dess ledande ledamöter. Det är norrlandskommitténs principuttalande beträffande fördelningen på hemmansskogar, bolagsskogar och kronoskogar. Då det inte finns något spår av detta i utskottets recit, skall jag be att få föredra det någorlunda utförligt, därför att jag anser det vara ganska betydelsefullt, att representanter för vitt skilda riktningar inom vårt skogsbruk ha kunnat enas på denna punkt. Jag erinrar om att bakom detta uttalande stå bl. a. jordbruksutskottets ärade ordförande, skogsstyrelsens chef, ordföranden i Norrbottens läns skogsvårdsstyrelse, tre av de främsta representanterna för skogsindustrien i Norrland samt även företrädare för skogsindustriarbetare och skogsarbetare.

Efter en redogörelse för den procentuella fördelningen på olika ägargrupper gör man följande allmänna uttalanden ur ekonomiska och sociala synpunkter om dessa olika ägargruppers skogsinnehav: »Norrlandskommittén har under kapitel 4» — jordbrukskapitlet — »framhållit, att tilldelningen av husbehovsskog utgör ett viktigt led i den fortsatta rationaliseringen av *jordbruket* i Norrland men att det särskilt i skogsområdena i inre Norrlands fjäll- och moränbygder — där jordbruken i regel icke kunna ge tillräcklig sysselsättning och försörjning — i allmänhet är önskvärdt att jordbrukarna även innehava stödskog.» Där har man alltså principiellt givit sin sanktion åt att vad som ligger bakom bägge dessa begrepp skall förverkligas även i det skede, som vi nu äro inne i, och på det område, där våra lantbruksnämnder nu äro sysselsatta. Sedan heter det: »Å andra sidan är det till fördel för de *träförädlande industrierna*, om dessa innehava egna skogar, vilkas avkastning kan täcka en väsentlig del av råvarubehovet. De bli härvid mindre än eljest beroende av de konjunkturbetingade växlingarna i råvarupriserna. Att de stora företagskomplex,

som utvecklats inom skogsindustrien, kunnat öka sin ekonomiska statibilitet genom förvärv av egna skogar, har även blivit av betydelse för de hos företagen sysselsatta arbetarna, i det att dessas sysselsättningsförhållanden därigenom blivit säkrare. Detta gäller icke endast *industriarbetarna* utan också *skogsbetarna*, vare sig dessa samtidigt ha egna småbruk eller mer eller mindre helt leva på skogsarbete. Många småbrukare utan egna skogstillgångar finna en väsentlig del av sin försörjning genom arbete inom det större skogsbruket och ha sålunda intresse av att arbetstillfällena ej alltför mycket växla från år till år. Ej minst är det vanligt, att söner till jordbrukare på så sätt få möjlighet att försörja sig på hemorten. Särskilt på senare tid kan emellertid en tendens skönjas i riktning mot att arbetare helårssysselsättas i skogsbruket. Dessa arbetare bli då beroende av att en jämn drift kan uppehållas inom skogsbruket såväl säsongmässigt — bortsett från tider av toppbelastning i jordbruket — som i konjunkturbhänseende. När ett företag saknat tillräckliga råvaror och detta medfört en minskning i arbetstillfällena, ha icke allenast arbetarna drabbats härav utan även bygden och respektive kommun, som bland annat haft att vidkännas en reducering av skatteunderlaget.» Om den tredje skogsägargruppen säger man: »Som ovan nämnts har även *staten* betydande skogstillgångar särskilt i övre Norrland. Till stöd för statens innehav av skog — bortsett från att även staten är ägare till skogsindustriella företag — kan hänvisas till att skogsbruket och skogsvården böra drivas på lång sikt, vilket gör att den enskilde ofta icke under sin livstid hinner se resultat av det arbete och de investeringar som nedläggas på skogen. Det måste förutsättas, att staten anlägger samhälleliga synpunkter då det gäller hushållningen med skogen samt beredande av jämn sysselsättning åt arbetarna.»

Efter dessa uttalanden om de tre ägargrupperna säger norrlandskommittén följande: »Med utgående från ovan anförda synpunkter har kommittén ansett

Om ofullständiga jordbruks förstärkning med skog.

sig icke böra ifrågasätta någon mera avgörande förskjutning mellan de olika ägarkategoriernas innehav av skogsmark. Detta hindrar dock givetvis icke, att i de enskilda fallen skäl kunna föreligga för att, som ett led i pågående rationaliseringsverksamhet inom jordbruket, skog överlättes från staten eller bolag till enskild jordbrukare för behövlig förstärkning av hans jordbruk. Ej heller behöver det stå i strid mot den principiella ståndpunkt, varåt kommittén nyss givit uttryck, om ett bolag får förvärva skogsmark från enskild skogsägare med tillämpning av bestämmelserna i den s. k. bolagsförbudslagen eller om staten förvärvar skogsmark, där förhållandena motivera detta.»

Man kan sammanfatta detta uttalande så, att det icke finns några ekonomiska eller sociala skäl, som väga tyngre än den politiska jämvikt, som vunnits i vår skogspolitik under något mer än fyra årtionden och som tagit sig uttryck i vår jorddelningslagstiftning och nu senast i grunderna för den pågående jordreformen. Fördelningen av den svenska skogen — ursprungligen genom rekognitionsskogarna till bruksdriftens stöd, genom stockfångstprivilegierna vid sågverksindustriens uppkomst och genom skogsanslagen till jordbruket genom avvittringarna — har skett efter ekonomiska och sociala överväganden. Det kan ju se ut att ha berott på en slump vilka gränser som drogos upp 1907, då förbudslagen satte in sina verkningar, men egendomligt nog förefaller det, som om det jämviktsläge som då uppstod mellan de olika ägargrupperna varit så starkt, att dess rubbande icke skulle ge en vinst som motsvarade »krigskostnaderna». Om man tar hänsyn till att det ligger starka ekonomiska och sociala intressen bakom de tre ägargruppernas nuvarande skogsinnehav, så är det ju klart, att det skulle bli ett stort slagsmål, om man nu rubbar den politiska jämvikten. Man kan säga, att de olika ägargrupperna sköta sin skog ungefär lika bra eller lika illa — i den mån det brister någonting. Det förefaller då, som om man skulle komma lika långt eller längre genom en

samverkan och tävlan mellan de olika ägargrupperna för att bättra vad som brister.

Vi ha ju på både bonde- och arbetarhåll haft betänkligheter beträffande bolagens skogsinnehav med hänsyn till det sätt, varpå dessa i många fall tillkommit, men vi få väl begrunda vad utrikesministern i sin egenskap av vetenskapsman och politiker sade i sitt stora anförande i andra kammaren beträffande fisket. Det gick ju ut på att man icke kan utkräva fädernas missgärningar på nya släktled, som nu äro verksamma på dessa områden. När nu skogsindustriens arbetare och säkerligen även i betydande utsträckning skogsarbetarna stå bakom de uppfattningar, som jag har refererat beträffande värdet av att skogen också i viss omfattning är förenad med förädlingsindustrien, så ligger väl i detta, att de nya generationerna åtminstone i någon mån i sin praktiska verksamhet ha gottgjort fädernas missgärningar.

Vad jag nu här har anført bringar mig inte i någon motsättning till motionärernas syfte. Tvärtom skulle jag vilja instämma i detta syfte, i vad det avser skogens fördelning på de olika brukningsdelarna, som man nu ämnar tillskapa genom jordreformen, ävensom i att jämväl bolags skogar och statsskogar skola stå till förfogande och ingå i rationaliseringen och arronderingen av de bärkraftiga jordbruken. För övrigt finns det i något av de remissyttranden, som utskottet har matat in i sin recit, en erinran om vår gamla uppfattning, att enskilda spekulanter skogar — jag vill där tillägga bulvanhemman, vanhävdshejman o. s. v. — härvidlag allra först böra komma i åtanke. Men jag är övertygad om att denna rationalisering och arrondering i enlighet med de av norrlandskommittén angivna grundsatserna kan ske inom ramen för den nuvarande fördelningen på olika ägargrupper.

Emot den tanken att skog skall tilldelas ofullständiga jordbruk eller över huvud taget förbindas med jordbruk brukar ju ibland anföras, att skogen därigenom blir så uppstyckad på ännu fler enheter,

Om ofullständiga jordbruks förstärkning med skog.

än som redan är fallet, och att detta skulle vara till hinder för ett rationellt skogsbruk. Härom är att säga att jag alltid har föreställt mig, att slutstycket i jordreformen, sedan ägarna till de olika bärkraftiga jordbruken så att säga förvärvat lämpliga kvotdelar av byns skog, skulle bli ett omskifte, ej minst av skogen, så att jordbrukarna finge sina skogsinnehav ändamålsenligt utlagda i skiften närmast byn, under det att kronan och industrien så långt möjligt skulle erhålla lämpliga och sammanhängande skiften, så få och så stora som möjligt, vilka gärna kunna ligga längre ifrån bygden; dessa behöva ju därigenom många gånger inte bli mindre välbelägena exempelvis i förhållande till flottlederna. Man kan bryta udden av den kritik, som ofta riktas på denna punkt, om man kan förutse, att slutresultatet blir en avsevärd minskning av brukningsdelarnas antal i skogen, dels genom den sammanläggning som pågår av de ofullständiga jordbruken, självfallet även av skogsskiftena, och dels genom en ändamålsenlig sammanläggning och arrondering av industriens och kronans skogsinnehav. Jag skulle vilja vända mig till den personalunion, som finns mellan jordbruksutskottet och fastighetsbildningssakkunniga, och säga, att om man kan komma fram till enkla och billiga former för sådana omskiften, skulle detta i väsentlig mån öka industriens och kronans benägenhet att frivilligt medverka till arronderingen av bondehemman vad skogen beträffar.

Allt talar sålunda enligt min mening för att vi skola kunna på basis av bestående förhållanden och i enlighet med den verksamhet, som pågår, länka vår skogspolitik så att alla berättigade intressen iakttas, att skogsmarkens produktionsförmåga kommer till maximal användning, icke minst därigenom att skogskapitalet hålles vid en ändamålsenlig storlek, och att denna vår råvarutillgång vidmakthålles, till ekonomiskt och socialt gagn, under bevarat politiskt lugn på denna front och under alla berörda parter samverkan. Målet är givet: största möjliga vinning för folk-

hushållet och för de befolkningsgrupper, som närmast ha sin utkomst av skogen och skogsindustrierna.

Då jag, utan att vara belåten med utskottets utlåtande i övrigt, som jag inte anser gör rättvisa åt denna stora fråga, tycker att det ligger någonting berättigat i att man bör se tiden något an, så att man har att tillgå en längre tids erfarenhet från lantbruksnämndernas verksamhet, har jag icke något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Som framgår av det föreliggande utskottsutlåtandet har jag inte deltagit vid detta ärendes behandling inom utskottet. Jag har därför ansett mig böra begära ordet och få till kammarens protokoll antecknat, att jag, därest jag skulle ha deltagit vid behandlingen, skulle ha röstat för bifall till motionärernas yrkande. På grund härav kan jag alltså inte heller ta åt mig något av den kritik, som från ett par håll riktats mot utskottet i det avseendet, att utskottet i utlåtandet inte tagit med en del remissyttranden. Herr Sten ansåg nämligen bl. a. att utskottet borde ha tagit med i dess helhet lantmäteristyrelsens yttrande i denna fråga.

Jag vill därom säga, att ena gången är det på det sättet att utskottet får kritik — åtminstone har det varit förhållandet med jordbruksutskottet — för att det skrivit för litet och den andra gången för att det skrivit för mycket. Det är således inte lätt för utskottet att så att säga hålla balansen på denna punkt. Jag tror i alla fall att föreliggande utskottsutlåtande kan anses tillräckligt. Det omfattar sju, åtta trycksidor, och det är inte så få yttranden, som intagits däri.

I själva sakfrågan kan jag givetvis i huvudsak instämma i det yttrande, som här hölls av herr förste vice talmannen. Jag skulle endast vilja anföra ett par ytterligare skäl till stöd för bifall till motionerna. Jag vill då erinra om — och jag tror att herr Sten var något inne därpå — hur det förhöll sig, när på sin tid tilldelning av skogsmark till jordbruks-

Om ofullständiga jordbruks förstärkning med skog.

fastigheter skedde. Det var den s. k. avvittringen, som då förekom åtminstone inom de norrländska länen och som åsyftade att bereda jordbruket ett värdefullt ekonomiskt stöd. Det är ju på flerfaldiga sätt och många gånger bevisat, att det icke går att ekonomiskt driva jordbruk utan att ha stöd från skogen, åtminstone inom norrländslänen.

Nu har denna tilldelade skogsmark genom bolagsförvärv och på en del andra sätt blivit skild från de fastigheter, som den ursprungligen var avsedd att tjäna. Men jag vill tillägga, att det inte blott var bolag — härvid syftar jag då naturligtvis i främsta rummet på sågverksindustribolagen — som förvärvade skogsmark från böndernas hemman; det finns också sådana, som vi i dagligt tal bruka kalla för skogsspekulanter, och enligt min mening äro dessa köpare mera farliga — om jag får begagna det uttrycket — än vad bolagen äro, därför att spekulanterna i regel vansköta sina fastigheter, sedan de ha förvärvat dem. Däremot måste jag medge, att bolagen ofta försöka hålla sina fastigheter i stånd.

Vidare ha vi också någonting, som kallas bulvanköp. Jag behöver inte närmare inför denna församling klargöra, vad detta innebär — i korthet kan jag nämna, att det betyder att t. ex. en bolagsdisponent eller en annan bolags-tjänsteman köper jordbruks- och skogsfastigheter i eget namn men i själva verket är bulvan för det bolag han eljest representerar. Vi ha ju, som alla känna till, en lag till förhindrande av bulvanköp, men denna lag har visat sig ineffektiv. Vi hoppas nu att efter tillkomsten av den senaste jordförvärvslagen även detta kryphål skall kunna tilltäpas.

Sedan vill jag tillägga att det enligt min mening borde i motionen också ha nämnts om dessa båda kategorier köpare, men det har inte skett, utan där talas endast om att de ofullständiga jordbruket må kunna förstärkas genom att tillföras skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav. Det är ju på det sättet att dessa enskilda skogs-

spekulanter inte behöva vara juridiska personer, utan det kan även vara fysiska personer.

Jag vågar påstå, att den fråga som i motionerna beröres är ur jordbrukssynpunkt mycket viktig, och jag vågar nästan säga en livsfråga. Även om motionärernas förslag faller i dag, är jag alldeles övertygad om att det kommer tillbaka, till dess att vi här ha nått ett positivt resultat.

Herr Sten fruktade, om jag fattade honom rätt, att därest man nu överförde en del skogsmark med tillhörande skog från bolagens ägo till enskilda jordbrukare, skulle skogs- och sågverksindustriarbetarna bli lidande därpå, i det att det inte kommer att föreligga en sådan kontinuerlighet beträffande arbetet som det kan tänkas göra, om det finns skogsägare med större arealer. Ja, detta resonemang har jag hört många gånger förut, och det hörde jag många gånger inom Norrlandskommittén, men jag tycker inte att det är riktigt, ty skogen och skogsmarken finns ju i alla fall, och om den äges av enskild jordbrukare eller av bolag, spelar ingen roll; det föreligger ändå en viss produktivitet, och ett visst kvantum kommer ändå att tillföras skogsindustrien varje år. På så sätt kunna de farhågor, som uttalades av herr Sten, inte alls vara berättigade.

Vidare påstod herr Sten att det en gång skett en tilldelning av skog till de här olika ägarkategorierna — han åberopade då just avvittringarna, som jag också nyss talade om, och en del andra åtgärder. Det är alldeles riktigt, men herr Sten måste väl i alla fall medge, att sedan detta ägde rum har här genom bolagens och skogsspekulanternas inköp av skogsfastigheter skett en förskjutning, som inte kan vara till gagn för jordbruket som sådant. Det kan jag inte komma ifrån.

Enligt motionärernas mening är det inte bara fråga om att ta den skogsmark det här gäller, utan såvitt jag kan förstå tänker man sig att det skall lämnas full ersättning därför, och det kan inte bli tal om något orättmätigt ingripande, helst om man ser det mot bakgrunden

Om ofullständiga jordbruks förstärkning med skog.

av hur denna skogsmark tidigare har förvärvats och allra helst om jordbrukarna härigenom skulle få tillbaka en del skog från skogsspekulanter och sådana köpare, som vi kalla för bulvaner.

Det är således mycket att diskutera i denna fråga — det har ju också hållits en hel del långa anföranden — och det vore mycket att tillägga härvidlag. Men jag vill bara säga ytterligare till herr Sten, att om man är med i en utredning eller en kungl. kommitté, som det heter, och sätter sitt namn under dess betänkande kan det naturligtvis på ett eller annat ställe finnas yttranden, som man innerst inne inte godkänner, men man kan inte hålla på och reservera sig på varje sådan punkt. Det är jag övertygad om att också herr Sten skall ha erfarenhet av.

Det vore, som sagt, mycket att tillägga, men jag skall nu efter den debatt, som har pågått så pass länge, be att med dessa ord, herr talman, få yrka bifall till reservationen.

Herr SUNDBERG, CARL: Herr talman! Jag kan inte undgå att förvåna mig över att man från bondeförbundshåll så kort tid efter den stora jordreformens genomförande är beredd att framlägga ett förslag, som raserar en av grundprinciperna för denna jordreform, nämligen den som berör handlingsnormerna för den yttre rationaliseringens genomförande. Dessa handlingsnormer vila ju på förutsättningen av en frivillig överenskommelse när det gäller förvärv av fastigheter. Endast när samhälleliga intressen av mycket stor vikt stå på spel och frågan inte på annat sätt kan ordnas, då, men först då, bör och skall tvångsförfarande genom expropriation tillgripas.

Nu stå motionärerna i begrepp att, trots att den nya lagen som nämnts nätt och jämnt börjat tillämpas, bryta staven över denna grundprincip, som dock har kommit till under många års förhandlingar i en kommitté där olika partier varit representerade, och efter det att regering och riksdag enat sig i denna fråga. Att utskottet med undantag

av bondeförbundsrepresentanterna enhälligt avstyrkt motionen, får därför inte anses märkvärdigt.

Det finns även andra sakliga skäl för avslag, t. ex. det att ett bifall till reservationen skulle i vissa fall göra det omöjligt att åstadkomma den rationalisering och det skapande av bärkraftiga jordbruk som äro lantbruksnämndernas huvuduppgifter. Jag tänker mig ett sådant ofta förekommande fall, att det finns ett mindre bärkraftigt jordbruk inkilat mellan två större, icke fullt bärkraftiga jordbruk. Enligt nuvarande regler är det givetvis meningen att detta mellanskifte — det minst bärkraftiga jordbruket — skall av lantbruksnämnderna förvärfvas för att tilläggas de båda övriga jordbrukena, som därigenom bli fullt bärkraftiga. Skall emellertid den föreslagna nya principen börja tillämpas, kan detta minst bärkraftiga jordbruk tillföras skogsmark i sådan utsträckning, att det något så när kan existera, och på det sättet konserverar man kanske två eller tre ej fullt bärkraftiga jordbruk.

Härutöver finns motiv för avslag på motionen även ur samhällsekonomisk synpunkt. Och det är, när man söker göra bolagsskogarna fågelfria, eller kanske jag bör säga i viss mån fågelfria — ty det är ju meningen att bolagen sedermera såsom kompensation för den upplåtta marken skola få skogsmark från staten — i syfte att kunna expropriera dem eller delar av dem för att tilldela dem ett mindre skogshemman. Herr Bror Nilsson har här på ett känslobetonat sätt skildrat, hurusom bönder förr i tiden lurades — han använde kanske inte just det uttrycket, men det framgick att han menade det — när de för en spottstyver eller en ringa penning sålde sina skogar till bolagen. Vi få nog emellertid inte missakta den tidens bönder. De voro säkerligen lika kloka som våra dagars bönder. Förhållandet var nämligen det, att skogarna uppe i Norrland på den tiden faktiskt inte hade något värde eller i varje fall ett mycket lågt värde. Det var först sedan flottlederna kommit till och sågverksindustrin utvecklat, som de började få till att börja med

Om ofullständiga jordbruks förstärkning med skog.

låga men sedermera allt högre värden. De bolag, som startade sågverksindustrin, skuro i regel icke guld med täljknivar, utan många av dem hade det tvärtom ganska bekymmersamt och nödgades t. o. m. gå i konkurs. Om detta är skrivet och talat så mycket att jag inte vidare skall gå in på ämnet, men eftersom saken här har berörts har jag inte kunnat undgå att något uppehålla mig vid den.

I det här sammanhanget hör konstateras — såsom också berördes i herr Stens stort framlagda anförande — att våra dagars samhällsekonomi inställt sig på den ägofördelning och den produktionsinriktning, som existerat under långliga tider. Det skulle säkerligen vara ganska farligt och kunna medföra konsekvenser, som icke kunna överblickas, om man i varje fall på ett mera väsentligt sätt började rubba bestående rågångar. Visserligen säger man från bondeförbundshåll, att det här endast rör sig om en halv miljon hektar och att detta inte är så mycket i förhållande till vad staten och bolagen tillsammans äga i Norrland. Men det blir en annan sak, om en halv miljon hektar exproprieras på relativt begränsade områden. Där skulle det då kunna inträffa, att industribolagen finge mycket stora svårigheter, utöver dem de redan ha, att förse sig med råvaror till sina verk, med påföljd att svårigheter och bekymmer skulle uppstå för inom dessa industrier anställda arbetare liksom även, som herr Sten mycket riktigt påpekade, för skogsarbetarna.

Samma verkningar skulle i viss grad komma att göra sig gällande, om man började att slakta statsskogarna eller vissa delar av dem, ty det förhåller sig så att vår träindustri i Norrland till icke obetydlig del inriktats och uppbyggs på förekomsten av de statliga skogarna och möjligheten att därifrån täcka viss del av sitt råvarubehov. Motionärerna ha i sin argumentering påpekat vissa förhållanden berörande domänverket, som enligt deras uppfattning tala för lämpligheten av att överföra statsskog i enskild ägo. Den statistik, varpå denna argumen-

tering bygger, är emellertid sådan att även en icke statsanställd måste reagera däremot. Man har t. ex. gjort direkta jämförelser mellan virkesförråd å statens och bondehemmans skogar utan att ta hänsyn till sådana i detta fall avgörande faktorer som bonitet och höjdläge. Vidare har man vid bedömandet av nettoavkastningen inte beaktat de utgifter av engångsnatur, som äro förbundna med det upprustningsprogram, domänstyrelsen gått in för å statens skogar. Herr förste vice talmannen talade om att det beräknade överskottet för år 1950 endast var 12 miljoner kronor, men tillade att beloppet föregående år hade varit »något» högre. Det är en sanning med modifikation, och han borde nog i stället för ordet »något» ha använt *mycket* högre, ty överskottet i medeltal per år under femårsperioden 1944—48 var cirka 31 miljoner kronor i st. f. »något» mera än 12 miljoner.

Orsaken till den relativt blygsamma inkomsten för år 1950 är som jag redan nämnt den investering, den upprustning, som har igångsatts och som redovisas överst på s. 8 i utskottsutlåtandet. Man har sålunda beräknat att använda 5 miljoner kronor till nybyggnad av vägar, 2 miljoner kronor till nydikningar, 3 miljoner kronor till det löpande behovet av åtgärder för skogsförnyelse samt 3 miljoner kronor till skogsodlingsåtgärder å gamla kalmarker. Jag har ingen anledning att här göra mig till talesman för någon statlig institution, men som skogsman gläder det mig i hög grad att domänverket har gått in för denna synnerligen välbehövliga upprustning, motive-rad kanske mest av underlåtenhetssyn-der från krigsåren. Det vore naturligtvis frestande för dem, som ha ledningen och ansvaret för domänverket, att underlåta att vidtaga dessa åtgärder och i stället visa upp ett vackert överskott på rörelsen. Men det är berömvärt att de inte fallit offer för en sådan frestelse. Jag skulle vilja tillägga att det vore högeligen önskvärt om det enskilda skogsbruket, enkannerligen bondeskogarna, över lag ville slå in på samma upprustningslinje, även om årsvinsterna un-

Om ofullständiga jordbruks förstärkning med skog.

der upprustningstiden komme att minska. Ty det är i hög grad behövt med en sådan återuppbyggnad av de enskilda skogarna även om mycket i detta avseende blivit gjort under de senare åren, inte minst på bolagsskogarna.

Herr talman! Jag skall nu till slut endast ytterligare framhålla, att när vi så nyligen inrättat lantbruksnämnderna och givit dem uppgiften att bl. a. lösa just de av motionärerna uppställda problemen, måste det vara riktigt och rimligt att låta lantbruksnämnderna få arbeta i ro med sina uppgifter i enlighet med givna direktiv intill dess erfarenheten eventuellt visat, att andra mått och steg behöva tagas.

Med hänvisning till vad jag sålunda har anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON, BROR (kort genmäle): Herr talman! Herr Sundberg förvånade sig över att bondeförbundet kom med en sådan motion som den här föreliggande så snart efter genomförandet av 1947 års jordlagstiftning och innan det var prövat vad som kunde åstadkommas genom denna reform. Jag vill då bara säga, att denna motion inte siktar till några nya tvångsätgärder. Vi ha redan tvångsätgärder i den lag, som då antogs. Denna lag ger nämligen det allmänna redan nu möjligheter till expropriationsätgärder för att komplettera de ofullständiga jordbruken även med skog, och vår motion åsyftar således icke någon skärpning av den lagstiftning som vi på detta område äga, utan innebär snarare en uppmjukning, särskilt för bolagen, ty det erbjödes dem, om vi gå med på det nu föreliggande förslaget, att erhålla skogsmark från det allmänna skogar såsom kompensation för den av bolagen upplåtna marken, om man rättar till ett och annat misstag, som blivit begånget i gångna tider.

Vår historia lär oss, att klävingrigheten har varit stor när det gällt bondens mark och att bönderna ha fått strida för sin äganderätt och för sina gårdar. Det är sålunda ingen nyhet, herr Sund-

berg, att vi här framlägga ett förslag, som utgör ett led i denna sekellånga kamp.

Herr SUNDBERG, CARL (kort genmäle): Herr talman! Jag kan inte dela herr Bror Nilssons uppfattning att detta förslag inte innebär en skärpning av den nuvarande ordningen. Jag är mycket väl medveten om att det finns en möjlighet i vår nuvarande lagstiftning att använda expropriationsförfarande även när det gäller att komplettera jordbruk med skog, men vi böra se denna bestämmelse mot bakgrunden av de rekommendationer, som i detta sammanhang äro givna, nämligen att den icke skall tillämpas annat än när samhällliga intressen av stor vikt stå på spel. Det blir någonting helt annat, om vi bifalla reservationen, ty då blir ju expropriationsförfarandet regel.

Herr ANDERBERG: Herr talman! Efter den långa och ingående diskussion som här har förts skall jag inskränka mig till några korta anmärkningar.

Det är framför allt herr Sten som har vänt sig emot att utskottet i sin recit så knapphändigt har återgivit de hörda myndigheternas uttalanden. Det har gång efter annan sagts här i kammaren, att vi ha tagit intryck av tryckerisakkunnigas hemställan till de olika riksdagsutskotten om att vara så kortfattade som möjligt med hänsyn till tryckningskostnaderna. Det kan naturligtvis vara olika meningar om i vilken utsträckning myndigheternas yttranden böra tagas in i ett utskottsutlåtande, men den intresserade riksdagsledamoten har ju alltid möjlighet att taga del av dem.

Jag kan instämma med herr Sundberg, som förde utskottets talan här, och jag vill erinra om att det inte råder så stora meningsskiljaktigheter i själva sakfrågan; det råder inga motsättningar i fråga om motionens syfte. Frågan är bara om man skall gå fram i en snabbare takt och på nya vägar utan att avvakta resultatet av 1947 års riksdags-

Om ofullständiga jordbruks förstärkning med skog.

beslut beträffande den yttre rationaliseringen. Vi anse — och de hörda myndigheterna ha samma uppfattning — att man bör avvakta resultatet av den nu pågående rationaliseringen och först vid en senare tid, när man bättre kan bedöma frågan, taga upp den till förnyat övervägande.

Under diskussionen har det anförts att det skulle vara lämpligt att, om man nu skall överföra jord från bolagen för att göra vissa jordbruk bärkraftiga, kompensera bolagen för detta med skog från det allmänna, men vi anse liksom lantmäteristyrelsen, att det knappast står i överensstämmelse med riktlinjerna för nutida jordbrukspolitik att kompensera bolag, som nödgas avstå skogsmark för rationaliseringsändamål, med mark i allmän ägo.

Vid behandlingen nyss av jordbruksutskottets utlåtande nr 54 var man ju inne på tanken att ge statligt vederlag åt dem som tvingats lämna ifrån sig skog. Enligt samma grunder som tillämpas i alla andra fall beträffande rationaliseringen bör man behandla såväl staten som bolagen och enskilda lika, och när vi nu enligt 1947 års rationaliseringsutredning ha bestämt oss för att gå fram på frivillighetens väg böra vi väl fortsätta att följa denna linje. Därför ha vi från utskottets sida ansett att vi inte vid detta tillfälle kunna tillmötesgå motionärerna utan i stället ännu någon tid böra avvakta verkningarna av den nu pågående rationaliseringen innan vi taga standpunkt i frågan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON, JONES ERIK: Herr talman! Såsom här förut har sagts, är föreliggande fråga av oerhörd betydelse i småbrukarbygderna i allt Sveriges land, kanske framför allt i de bygder, där de stora skogsbolagen under tidernas lopp gjort sina härnadståg för att med lämpliga strategiska medel tillägna sig småbondens bästa och säkraste skydd för existensen. Det där kan förefalla som

hårda omdömen från min sida, men jag vill verifiera dem.

Huru har nu detta tillgått? Det var väl i 1800-talets senare hälft som skogsbolagen började bedriva sina affärer med förvärv av böndernas hemman i uppensbart syfte att komma åt skogen — jorden kunde de gärna realisera, då den mera var till besvär. Det var tider, som för köparnas del stodo i ypperlig kurs; med diverse konster och knep lyckades man alltför väl att komma över stora arealer för snart sagt noll och ingenting.

Med metoderna var man inte så noga, huvudsaken var att man fick namnen under kontrakten som verifikation på en »välfången egendom». Det ringer än i mina öron de gamles berättelser härom, jag har hört dem otaliga gånger alltifrån barnsben.

Låt mig ta några exempel — det är intet tvivel därom, att sagesmännen äro fullt vittnesgilla. Jag glömmer aldrig en gång i min gröna ungdom, när jag var med fäbodlaget på gårdsgårdsstängning i Olersbodarne, hurusom gamle Brittasfar berättade hur det gick till när bolaget förvärvade ett närbeläget storskifte, utgörande en bys gemensamhetsskog. Bolagstjänaren kom och orerade vitt och brett, vad de skulle med den skogen att göra, den låg ju så avlägsen och var inte värd ett skvatt, men bolaget kunde ju vara så snällt och ge en slant för det »värdelösa» i alla fall — och så kom brännvinsflaskan fram. Gubbarna blevo glada och möra och ville ha mer och mer. Och så gjordes affären upp. Köpskillingen blev — en ankare brännvin! Ja, det kom väl aldrig in i kontraktet; förmodligen blev det väl en hacka som camouflage!

Och så fortsatte fäbodlagets nyktrare och allvarlige män var för sig att berättas om liknande erfarenheter från annat håll: »Minns du den gången och den gången och den gången — — —». Och Brittasfar dömde sig själv bitterligen vid minnet av hur han själv en gång blev ett liknande offer: »När jag här om året lät bolaget lura av mig mitt fäbodskifte här i närheten, skulle jag ha körts på Långholmen.»

Om ofullständiga jordbruks förstärkning med skog.

Så ha skogsbolagen, jag vill inte säga alltid, men dock i otaliga fall lagt grunden till sina rikedomar i svunnen tid, med stympade hemman och fattiga invånare i släptåg. Det är stora bräckor och fullt med röda bläckor i skifteslinjerna, där farsoten dragit fram. Det finns socknar, där hälften och mer till blivit bolagsegendom.

Är det underligt om ett i och för sig beklagligt, brinnande bolagshat med ty åtföljande röd kommunism följt i denna olyckliga utvecklings spår? Det har inte varit lätt att försona och övervinna.

Det må ej förvåna om den första tanken vid sökandet efter utvägar för en återställelse kretsat kring temat: »Vore det inte rimligt om bolagen, efter vad som förevarit, i en eller annan form återlämnade sina lättförvärvade innehav till rätter ägare, till byarna igen?» Den tanken ruvar över bygderna än i denna dag, och vi kunna inte släppa den. De stympade gårdarna ropa efter en revision med den sunda kombination av jord och skog, som ett gånget storskifte en gång klokt och riktigt gav dem. Och upproriskhetens anda söker trevande en lösning i fridens och samsjans tecken. Det är ditåt vi syfta med vår motion.

De hörda myndigheterna ställa sig i stort sett förstående till motionens syfte, även om det beträffande tempot i händelsernas gång råder något delade meningar. Så säger t. ex. lantmäteristyrelsen i sitt utlåtande: »Sammanfattningsvis vill lantmäteristyrelsen anföra följande. Det är en stor och angelägen uppgift att intensifiera det redan pågående arbetet med att rationalisera och förstärka landets många ofullständiga jordbruk. En sådan rationalisering och förstärkning torde många gånger böra få till följd att fastigheterna tillföras skogsmark, vilken är i bolags ägo. Det torde dock knappast stå i överensstämmelse med riktlinjerna för nutida jordpolitik att kompensera bolag, som nödgas avstå skogsmark för rationaliseringsändamål, med mark i allmän ägo.»

Ja, den saken må utredningen klargöra. »Bolagens skogsmarker äro ofta dåligt arronderade; de bestå t. ex. ej sällan

av smala skiften, insprängda mellan andra markägares ägoområden. En viss arrondering av bolagens skogar — liksom för övrigt även av det allmännas och andra markägares skogsmarker — torde fördenskull ej sällan kunna medföra en avsevärd rationalisering och därvid en ökad avkastning, vilken skulle kunna i viss mån kompensera bolag, som vid jordbruksrationaliseringen förlorade skog.»

Lantmäteristyrelsen framställer även det beaktansvärda förslaget, att utredningen även bör innesluta möjligheten av »att den erforderliga förstärkningen sker genom att jordbruken tillföras andelar i en för ändamålet tillskapad gemensamhetsskog. Frågan om att bilda gemensamhetsskog till förstärkning av svaga jordbruk bör sålunda enligt lantmäteristyrelsens mening ej försummas, därest den av motionärerna berörda frågan skall närmare utredas.»

Som komplement till det enskilda innehavet möter detta vårt fulla gillande. Det är förut på många håll väl beprövat och utgör inte minst ett gott stöd åt kommunernas ekonomi.

Skogsstyrelsen uttrycker sitt erkännande i följande ordalag: »Ett anammande av det handlingsprogram, som motionärerna skissera, skulle sålunda icke behöva förutsätta en i väsentlig mån ändrad jord- och expropriationslagstiftning men väl tillämpning av reformprinciperna i snabbare takt och måhända efter radikalare linjer än man hittills avsett.»

När man nu läser utskottets utlåtande kan man inte fria sig från det intrycket, att det besjålas av en håglöshet och en liknöjdhet, som bottnar i det bekväma: »Ingen brådska, låt det hanka och gå som det kan.»

Vi mena, såsom skogsstyrelsen antyder, att frågan är av den natur, att den kräver en lösning i snabbare takt och efter radikalare linjer än man hittills avsett. Det är hög tid att man tar itu på fullaste allvar med lösningen av de komplex som hänga samman med bolagens ställning i denna ytterst viktiga reformfråga och snarast möjligt klargör de ut-

Om ofullständiga jordbruks förstärkning med skog.

vägar som stå att vinna i samband därmed.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVEDBERG: Herr talman! Om motionens syfte hade inneslutit den möjlighet, som herr Jones Erik Andersson antydde i sitt anförande, till en reduktion av skogsbolagens skogsinnehav, skulle nog motionärerna ha fått ett större antal anhängare. Men om jag har förstått motionen rätt går den endast ut på ett ombyte av markinnehavet; de skoglösa jordbruken skulle få komplettering av skog som bolagen ägde intill gårdarna, och bolagen i sin tur skulle få skog från kronoparkerna.

Bondeförbundet hade i höstens valrörelse en valaffisch där man såg ett småbruk med en massa stubbar runt gården — en skövlad skog — samt en kronopark och en bolagsskog. När affischen vidare hade texten »Skog till de skoglösa småbruken», så är det helt naturligt att affischen väckte ett enormt intresse i Norrland inte minst bland innehavarna av de skoglösa jordbruken. Dessa ha emellertid haft anledning att ställa frågan hur denna överföring av skog till deras småbruk skall gå till. Den linje som jag vill deklarerat min anslutning till är en direkt reduktion av skogsbolagens skogsinnehav. Herr Jones Erik Andersson var inne på den frågan, och jag tror att en reduktion är det enda sättet att nå målet och ge de skoglösa jordbruksfastigheterna stödskog.

Inom lantbruksnämnderna ställes man vid vissa tillfällen inför möjligheten att komplettera de skoglösa jordbruksfastigheterna med skog. Man har sett t. ex. hur innehavarna av ett kronotorp, som ha utvecklat sin jordbruksareal till att innesluta ett familj jordbruk, efter norrländska förhållanden på 10—12 hektar odlad jord, ha begärt att få friköpa fastigheten och komplettera med skog, varvid emellertid priset har satts så högt att det inte har funnits möjligheter att acceptera det. Domänverket har därvid räknat efter dagspriser; det är inte

bruksvärdet, som har legat till grund för beräkningen, utan försäljningsvärdet på den rotstående skogen. Den möjlighet, som har hägrat för kronotorparen när han har begärt att få friköpa fastigheten, har därför förfallit.

Och hur ligger det till med skogsbolagen? Oupphörligen händer det att skogsbolag, som ha förvärvat inägstyckad jord, ha gjort framställning om att få lägga ned jorden. Detta har ofta varit helt naturligt; det har kanske inte funnits någon väg dit, varför det har varit svårt att komma dit och därifrån, svårt att ordna skolgång för barn o. s. v. Sådana synpunkter ha gjort att de kommunala myndigheterna ha gått med på att inägojorden skulle få läggas ned. Sedan bolagen ha köpt en sådan inägstyckning, som kanske har omfattat 25 å 30 hektar, har lantbruksnämnden fört underhandlingar och sagt ungefär så här: »Den där jorden skulle ju kunna behövas för komplettering av intilliggande jordbruk. Skulle det inte finnas förutsättningar för ett ägobyte med bolaget? Ni få lägga ned det här lilla området, men endast under förutsättning att vi få komplettera andra jordbruk från bolagets odlings- och skogsinnehav på annat håll.» Då har man emellertid från bolagets sida omedelbart svarat: »Här är det fråga om mark som har avstyckats från stamfastigheten under en gången tid; det ligger i bolagets intresse att förvärva en egendom som det anser sig ha haft äganderätten till under en avlägsen tid.» Jag tror, att om man skall nå målet, att ge de skoglösa fastigheterna skog, då får man nog företaga en grundlig reduktion.

Såsom av motionen framgår, redovisar domänverket en inkomst från ståndskogsförsäljning på 118 miljoner kronor, men nettobehållningen uppgår endast till 12 miljoner kronor. Det är då helt naturligt att icke minst de skoglösa fastighetsägarna uppe i Norrland ställa sig den frågan: Kan det vara förnuftigt att driva en skogspolitik som inte ger större återbäring till samhället än detta, samtidigt som det är så ofantligt många fastighetsägare som sakna den stödskog,

Om ofullständiga jordbruks förstärkning med skog.

vilken skulle kunna ge dem en förbättrad existens?

Jag har sett litet på domänverkets förvaltningskostnader. Domänstyrelsens omkostnader — häri ingå icke kostnaderna för tjänstemännens löner på reviren — uppgingo år 1930 till 961 000 kronor och år 1948 till 3 297 000 kronor. Tar man med den skogsförvaltande personalen finner man att kostnaderna ha stigit från sju miljoner kronor år 1930 till fjorton miljoner kronor år 1948. Man har sett uppgifter på att det år 1949 har skett ett skogsuttag på 132 miljoner kronor och att en nettobehållning på 23 miljoner kronor redovisas. Det är riktigt att det har skett komplettering av vägar, upprustning av kronotorp o. s. v., men jag är viss om att domänverket har haft samma svårigheter som andra när det har gällt arbetskraftstillgången. Under sådana förhållanden tycker jag att det ekonomiska nettoresultatet hade bort vara större.

Jag anser att det är riktigt att den här frågan diskuterats, ty det är en intressefråga, men jag tror inte att man kan nå målet på den vägen, att skogsbolagen skola lämna vissa arealer, möjligen kalmarker, kring hittills skoglösa fastigheter för att sedan kompenseras från kronans marker med kanske bättre bärighet på andra håll. Jag tror nog att en utredning är av behovet påkallad, men jag tror att den bör verkställas med ett annat syfte och på ett annat sätt än som i motionen rekommenderas.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN: Herr talman! Den förda debatten har ju givit vid handen, att det inte lär gå att här i kammaren i dag få till stånd ett beslut i den riktning som motionärerna ha hemställt om. Man har visserligen från många håll uttalat sina sympatier för den mening som ligger bakom motionen, nämligen att de i skogligt hänseende svaga jordbruken böra förstärkas med mera skog, men man vill inte vidtaga några åtgärder för att nå detta mål.

Ett undantag från dem som uttalat sin sympati för syftet i motionen utgjorde

herr Sundberg, som, om jag rätt tolkade vad han hade att säga, sade ungefär, att allt är bra som det är och att förhållandena bara försämrats om man vidtager några åtgärder; nu har man, menade herr Sundberg, kommit fram till ett ganska tillfredsställande tillstånd i fråga om fördelningen av skog mellan olika ägar-kategorier, och detta borde man inte rubba. Herr Sundberg ville inte inse, vilka missförhållanden som i många fall ännu råda, utan han ville helst i detta avseende ha det som det nu är.

I den mån herr Anderberg instämde med herr Sundberg beträffande utskottets hemställan, stannade han nog ändå inte för samma motivering — det kunde åtminstone inte jag utläsa — utan han menade tydligen att man inte borde vidtaga några åtgärder just nu och att de föreslagna åtgärderna inte skulle leda till målet.

Herr Sundberg sade vidare, att de skogsägare, som en gång sålde sina skogar, nog voro lika kloka som våra dagars bönder. Med andra ord, han ansåg väl sålunda att de handlade klokt. Eller skall jag uppfatta hans uttalande negativt, såsom ett omdöme om våra dagars bönder? Ettdera måste det väl vara.

Emellertid är det nog så, att denna fråga har börjat röra på sig. Det har den börjat göra för länge sedan, och även om det skulle bli ett negativt beslut här i dag, så tror jag för min del att frågan faller framåt.

Herr Sundberg nämnde ett exempel med tre gårdar, som ligga jämsides på ett sådant sätt att en liten gård ligger inklämd mellan två andra större gårdar. Enligt den nya jordbruksrationaliseringen skulle man då dela upp den mellersta gården på de två andra. Men om samtliga dessa tre gårdar äro utan skogsmark, på vilket sätt skall man då tillföra dem skog? Herr Sundberg rörde inte vid det fall som vi nu tala om, utan han talade om jordbruk som i viss mån voro ofullständiga. Han förutsatte inte att de två andra jordbruksfastigheterna icke hade tillräckligt med skog; och även om man utgår ifrån ett sådant fall, som herr Sundberg nämnde, kan det

Om ofullständiga jordbruks förstärkning med skog.

ändå vara nödvändigt att tillföra skog till brukningsdelarna.

Även om man medger, att vi i vårt land ha försökt göra det bästa av de skogliga förhållandena, även om vi ha försökt främja skogsavkastningen såväl från allmän skog som från bolagsskog och enskild skog och även om vi se till, att skogen användes på bästa sätt för förbättring av vårt handelsutbyte och höjning av vår levnadsstandard, så är det inte därför säkert att det är fullt bra som det är.

Även i andra länder brottas man med liknande problem. Tidningarna innehålla uppgifter hurusom de jordlösa bönderna i Italien vilja dela upp storjordbruket på flera händer. Förhållandena äro inte helt likartade med dem i vårt land, då det inte gäller skogsmark, men jag anser ändå att man här kan göra en jämförelse. Om det i vårt land uppstått vissa missförhållanden på grund av inköpen av bondeskogar under gången tid, bör man väl nu sträva efter att rätta till dessa missförhållanden. Här begära vi faktiskt ingenting annat än en utredning. Det är, herr Svedberg, ingenting som hindrar att denna utredning kan utsträckas till att omfatta även andra synpunkter på problemet än dem som framförts i motionerna och att man vid utredningen skulle kunna gå ännu längre. Om man bifaller vårt krav och företar en utredning, visar detta att man ändå vill göra någonting för att komma till rätta med det problem, som vi i motionerna fört fram.

I motionerna sägs uttryckligen, att vi inte vilja påkalla några åtgärder, som skulle kunna skada legitima intressen. Utgår man från denna synpunkt kan jag inte förstå att det kan vara ur vägen att företaga denna utredning. Våra motståndare, om jag får kalla dem så, ha framfört som sitt kanske främsta argument, att jordbruksrationaliseringen i vårt land inte pågått mer än tre år, varför man vill vänta till dess att vi få någon större erfarenhet. Även vi vilja naturligtvis gärna utnyttja erfarenheterna från den pågående jordbruksrationaliseringen. Men om en utredning igång-

sättes nu, kommer den väl inte att bli färdig så snart, utan man torde under arbetets gång kunna beakta de ytterligare erfarenheter från den pågående jordbruksrationaliseringen, som kunna vara till nytta för utredningen.

Jag kan således, herr talman, icke förstå det motstånd, som reses mot vårt krav, och jag kan inte heller se att man med sakskaäl har kunnat slå omkull de av oss framförda synpunkterna.

Herr SUNDBERG, CARL: Herr talman! Herr förste vice talmannen gjorde gällande att jag skulle ha gjort ett uttalande i den riktningen, att jag anser förhållandena på det område vi diskutera vara bra som de äro. Det är ett fullständigt misstag. Vad jag sagt är att jag inte kan godkänna de vägar, motionärerna ange för att lösa de ofullständiga jordbrukens problem, utan att man i stället bör följa den linje, varom regering och riksdag för endast ett par år sedan enat sig, med andra ord att låta lantbruksnämnderna försöka att komma till rätta med förhållandena genom att på frivillighetens, ej tvångsförfarandets väg förvärva de fastigheter, som erfordras för jordbruksrationaliseringen.

Sedan var herr förste vice talmannen också inne på det exempel som jag anförde med de tre ofullständiga jordbruket, av vilka jag betecknade två såsom mera bärkraftiga och det tredje såsom mindre bärkraftigt. Jag vill då fastslå, att ett jordbruk naturligen kan vara bärkraftigt utan att äga skog. Om det emellertid ligger i mellersta eller norra Sverige, måste det självfallet ha tillgång till skog. Nästan undantagslöst är det fallet redan nu, och därför måste man utgå ifrån att i det exemplifierade fallet de tre ofullständiga jordbruket alla ha mer eller mindre skog. Jag tror därför inte att man skall kunna finna något enda fall, där herr förste vice talmannens exempel är relevant.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det

Interpellation om förbud mot servering av s. k. restaurangblandning m. m.

under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Bror, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 55, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, Bror, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 22.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Anmälades tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 380, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gräns mot allmänt vattenområde, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 381, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag

om rätt till fiske, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 382, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.; samt

nr 383, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt, dels ock i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslagen godkändes, nr 380 under förutsättning att utskottets hemställan i memorialet nr 27 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 384, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdriwares behandling, m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 49 bifölles även av andra kammaren.

Interpellation om förbud mot servering av s. k. restaurangblandning m. m.

Ordet lämnades på begäran till fru SVENSON, som yttrade: Herr talman! Genom beslut av statens livsmedelskommission den 3 januari 1942 (cirkulär nr 593) meddelades närmare bestämmelser om tillverkning av en blandning av smör och magarin. Denna blandning skulle saluföras under benämningen »restaurangblandning» och vara avsedd att användas av näringsställen och allmänna inrättningar. I LK:s cirkulär anges vidare, att tillverkningen av »restaurangblandning» tillåts, enär önskemål därom framställts bl. a. från restauranger, sedan möjligheten att uttaga hela matfettstilldelningen i smör inskränkts.

Tillverkningen av blandningen medgavs sålunda på grund av den föreliggande bristen på smör i början av år

Interpellation om förbud mot servering av s. k. restaurangblandning m. m.

1942. Då någon smörbrist icke längre existerar, utan tillgången på smör numera är mycket god, synes ett bibehållande av ifrågavarande krisbestämmelser icke vara motiverat. Ett slopande av »restaurangblandningen» medför icke någon märkbar olägenhet med hänsyn till kostnadsförändringen. Vid nuvarande priser skulle en övergång från »restaurangblandning» till smör medföra en kostnadsökning av 1,77 öre per portion om 15 gr.

Ett ytterligare skäl för ett upphävande är, såsom även Svenska landsbygdens kvinnoförbund i skrivelse till Kungl. Maj:t framhållit, att »restaurangblandningen» menligt inverkar på natursmörets avsättningsmöjligheter och anseende ur kvalitetssynpunkt. Visserligen äro näringsställena skyldiga att lämna gästerna upplysning om att det serverade matfettet icke är rent smör utan »restaurangblandning», men i praktiken undgår detta ofta gästernas uppmärksamhet genom att uttrycket »restaurangblandning» ersättes med en svårtydbar förkortning av uttrycket, placerad på sådan plats å matsedeln, att gästernas uppmärksamhet endast i undantagsfall riktas därpå.

I nyssnämnda skrivelse, som den 6 september ingavs av Svenska landsbygdens kvinnoförbund, påtalades också det förhållandet, att vid tillverkning av tårter och bakelser användas betydande kvantiteter ersättningsmedel, vilka säljas under sken av att vara grädde. Dessa ersättningsmedel äro av mycket skiftande ursprung och ha även i vissa fall visat sig hälsovådliga.

Det kan icke anses vara en tillfredsställande ordning, att man använder beteckningen gräddtårta eller gräddbakelse för varor, som icke innehålla grädde utan tillverkats med användande av ersättningsmedel. Gräddens anseende som födoämne skadas av att man använder en felaktig varubeteckning. Det synes lämpligt att, i avvaktan på en ny livsmedelslagstiftning, bestämmelser utfärdas som förbjuda användandet av nyssnämnda beteckningar i de fall de äro ägnade att vilseleda allmänheten.

Med stöd av vad som anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

1. Är herr statsrådet villig medverka till förbud för näringsställen att servera s. k. restaurangblandning?

2. Är herr statsrådet villig att, i avvaktan på ny livsmedelslagstiftning, medverka till sådana åtgärder, att beteckningen gräddtårta eller gräddbakelse icke får användas för varor som tillverkats av ersättningsmedel för grädde?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.13 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.